

**Сергій Сегеда
Олександр Татаревський**

**ЩО ТРЕБА ЗНАТИ
ПРО АКЦІОНЕРНІ
ТОВАРИСТВА**

ЮРИДИЧНА АБЕТКА ПІДПРИЄМЦЯ

Київ-2007

ЗМІСТ

ВІД УПОРЯДНИКІВ	5
РОЗДІЛ 1 Загальна інформація про акціонерні товариства	6
1.1 Що таке акціонерне товариство	7
1.1.1 Акціонерне товариство як один із видів підприємницьких товариств	7
1.1.2 Особливі риси акціонерних товариств	8
1.1.3 Акціонери і засновники	9
1.2 Установчі документи акціонерного товариства	10
1.3 Основна інформація про акції акціонерних товариств	12
1.4 Переваги акціонерних товариств у порівнянні з іншими формами господарських товариств	14
РОЗДІЛ 2 Акціонери та їх права	17
2.1 Хто і як може стати акціонером	18
2.2 Підтвердження права власності на акції	19
2.3 Основні права акціонерів	20
2.3.1 Право на участь в управлінні акціонерним товариством	20
2.3.2 Право на отримання інформації про діяльність акціонерного товариства	21
2.3.3 Право на одержання дивідендів	21
2.3.4 Право на вільне розпорядження акціями	22
2.3.5 Переважне право на придбання акцій	23
2.4 Про обов'язки акціонерів	24
2.5 Захист прав акціонерів	25
РОЗДІЛ 3 Створення акціонерного товариства	26
3.1 Загальний алгоритм створення акціонерного товариства	27
3.2 Збори засновників акціонерного товариства	27
3.3 Як провести первинну емісію акцій	29
3.3.1 Реєстрація випуску акцій	30
3.3.2 Первинне розміщення акцій	32
3.3.3 Реєстрація звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій і отримання свідоцтва про реєстрацію випуску акцій	33
3.4 Установчі збори акціонерного товариства	36
РОЗДІЛ 4 Як здійснюється управління акціонерним товариством	39
4.1 Загальні збори акціонерів	40
4.1.1 Які питання вирішують на загальних зборах акціонерів	40
4.1.2 Коли і хто може ініціювати скликання загальних зборів	41
4.1.3 Як скликати загальні збори	42

4.1.4 Про деякі питання, пов'язані з формуванням порядку денного	44
4.1.5 Хто може брати участь у загальних зборах акціонерів	45
4.1.6 Реєстрація акціонерів	46
4.1.7 Процедура проведення загальних зборів	47
4.1.8 Як приймають рішення на загальних зборах акціонерів	48
4.2 Вимоги до посадових осіб органів управління акціонерним товариством	49
4.3 Наглядова рада акціонерного товариства	50
4.3.1 Компетенція наглядової ради	50
4.3.2 Склад наглядової ради	51
4.4 Виконавчий орган акціонерного товариства (правління)	52
4.5 Ревізійна комісія акціонерного товариства	54
РОЗДІЛ 5 Про деякі важливі питання діяльності акціонерних товариств	56
5.1 Як змінити розмір статутного капіталу	57
5.1.1 Хто і коли приймає рішення про зміну розміру статутного капіталу	57
5.1.2 Способи збільшення і зменшення статутного капіталу	58
5.1.3 Обмеження щодо збільшення і зменшення розміру статутного капіталу	59
5.1.4 Послідовність дій при збільшенні розміру статутного капіталу	60
5.1.5 Послідовність дій при зменшенні розміру статутного капіталу за рахунок зменшення кількості акцій	65
5.1.6 Порядок зменшення розміру статутного капіталу акціонерного товариства шляхом зменшення номінальної вартості акцій	68
5.2 Деномінація акцій	70
5.3 Аудит діяльності акціонерних товариств	74
5.4 Виплата дивідендів	75
5.4.1 Коли виплачують дивіденди	75
5.4.2 Прийняття рішення про виплату і виплата дивідендів	75
5.4.3 Обмеження щодо виплати дивідендів	76
5.5 Розкриття акціонерним товариством інформації на фондовому ринку	77
ДОДАТКИ	80

ВІД УПОРЯДНИКІВ

Підприємницька діяльність в Україні, розвиваючись, набуває дедалі цивілізованіших рис і охоплює ширші прошарки суспільства. У багатьох бізнесменів, які починали з малого, з часом виникає потреба розширити свій бізнес, підняти його на якісно новий рівень. Як правило, в таких випадках підприємці хочуть змінити форму свого господарського товариства, наприклад, створити акціонерне товариство.

Європейський і світовий досвід показують, що акціонерні товариства є найбільш вдалою формою господарювання для середніх і великих підприємств. Проте діяльність акціонерних товариств має значні відмінності від діяльності багатьох інших форм підприємств: товариств з обмеженою відповідальністю, приватних підприємств тощо. Часто брак потрібної інформації про акціонерні товариства стримує вітчизняних бізнесменів від використання такої форми господарювання.

Посібник, який ви тримаєте у руках, має на меті дати підприємцям або тим, хто бажає займатись підприємницькою діяльністю, мінімально необхідний набір відомостей про акціонерні товариства. Тут ви знайдете інформацію про те, які товариства називають акціонерними, в чому полягає їхня специфіка і переваги, які особливості їх створення та функціонування. Крім того, ви дізнаєтесь, що таке акції, яким чином здійснюється їх емісія і які правила діють на фондовому ринку щодо акціонерних товариств.

Якщо ви думаєте про те, щоб придбати акції якогось товариства, для вас стане у пригоді інформація про права акціонерів і способи реалізації таких прав.

Зрозуміло, що з огляду на обмежений обсяг цього посібника ми не могли викласти всю інформацію, що стосується акціонерних товариств. Тому вам доведеться самостійно вивчити чимало нормативних актів. Однак, якщо ви вирішили досить докладно ознайомитися з тематикою діяльності акціонерних товариств, цей посібник стане для вас добрим помічником.

Бажаємо успіху!

РОЗДІЛ I

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО АКЦІОНЕРНІ ТОВАРИСТВА

1.1 Що таке акціонерне товариство

1.1.1 Акціонерне товариство як один із видів підприємницьких товариств

Відповідно до законодавства України акціонерними вважають ті **товариства**, статутний капітал яких поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості.

Ми виділили слово «товариство», оскільки, на нашу думку, розглянути це поняття буде не зайвим. Це допоможе точніше зрозуміти, що таке «акціонерне товариство».

Одразу зробимо ремарку: всі товариства відповідно до законодавства України поділяють на підприємницькі та непідприємницькі. Акціонерні товариства належать до категорії *підприємницьких товариств*, тому далі йтиметься саме про них.

Отже, **підприємницьке товариство** — це організація, створена шляхом об'єднання осіб, які мають право участі у цьому товаристві, для здійснення підприємницької діяльності з метою одержання прибутку та подальшого його розподілу між учасниками. Знайте, законодавство України дозволяє створювати деякі види підприємницьких товариств, зокрема акціонерних, однією особою. Хоча такі випадки скоріше є винятком, ніж правилом.

Підприємницькі товариства в Україні можуть бути створені як *господарські товариства* (до яких належать і акціонерні товариства) або *виробничі кооперативи*. Одна з головних відмінностей між ними полягає в тому, що господарські товариства мають статутний (складений) капітал, який поділено на частки між учасниками, а у виробничих кооперативах статутний капітал не створюється.

Учасниками (або засновниками) називають тих осіб, які об'єднуються для створення товариства. Учасниками підприємницького товариства можуть бути як юридичні, так і фізичні особи.

Коли ви прочитали наведене вище визначення, у вас могло виникнути запитання: що означає «...осіб, які мають право участі у цьому товаристві»? Пояснюємо. Це означає, що особи, які створюють підприємницьке товариство, мають право брати участь в управлінні таким товариством. Ця ознака є дуже важливою. Адже вона дозволяє відрізнити товариства від інших форм юридичних осіб. Наприклад, від *установ*, засновники яких не беруть участі в управлінні нею.

Підсумовуючи, можна виділи такі обов'язкові ознаки всіх підприємницьких товариств:

- створено шляхом об'єднання осіб (учасників);
- наявний статутний капітал, який поділено на частки між учасниками;
- діяльність спрямована на одержання прибутку.

Акціонерні товариства є одним із видів підприємницьких товариств, і тому мають перелічені вище ознаки. Однак, такі ж ознаки є притаманними для інших видів господарських товариств: командитних, повних товариств, товариств з обмеженою відповідальністю тощо. Зрозуміло, що крім спільних рис, вони мають і певні відмінності. Саме ці відмінності ми розглянемо в наступному розділі посібника.

1.1.2 Особливі риси акціонерних товариств

Перша особлива риса акціонерних товариств стосується їхнього **статутного капіталу**. Знайте, статутний капітал акціонерного товариства:

- по-перше, повинен бути поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості (наприклад, тисяча акцій по сто гривень кожна). На яку кількість акцій буде поділено статутний капітал, визначають засновники акціонерного товариства. В цьому питанні жодних обмежень законодавство України не встановлює. Тому можна випустити незначну кількість акцій великої вартості, а можна навпаки — велику кількість акцій малої вартості.
- по-друге, утворюється **внаслідок придбання акціонерами акцій**. При цьому вартість придбаних акцій і буде визначати внесок акціонера в статутний капітал.

Друга характерна **відмінність** акціонерних товариств випливає з вимоги законодавства України щодо загального розміру їх статутного капіталу. **Знайте**, — розмір статутного капіталу акціонерних товариств не може бути меншим за суму, еквівалентну *1250 мінімальним заробітним платам*, виходячи зі ставки мінімальної заробітної плати, чинної на момент створення акціонерного товариства. При цьому верхня межа для статутного капіталу акціонерних товариств законодавством не встановлена.

У вас може виникнути запитання, а що таке мінімальна заробітна плата і де можна з'ясувати її розмір. Відповідаємо:

- мінімальна заробітна плата — це законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може здійснюватися оплата за виконану працівником місячну, погодинну норму праці (обсяг робіт).
- розмір мінімальної заробітної плати встановлюється в Законі про державний бюджет на відповідний рік.

Важливо пам'ятати: розмір мінімальної заробітної плати може змінюватися кілька разів протягом одного року. Наприклад, у 2007 році він дорівнював:

- 400 гривень — з 1 січня по 31 березня;
- 420 гривень — з 1 квітня по 30 червня;
- 440 гривень — з 1 липня по 30 вересня;
- 460 гривень — з 1 жовтня по 31 грудня.

Тобто, якщо ви, припустимо, створювали акціонерне товариство у лютому 2007 року, розмір статутного капіталу мав бути не менше 500 000 гривень (= 1250 x 400 грн.). А, якщо в листопаді, — не менше 575 000 гривень (= 1250 x 460 грн.).

Третя особливість — це наявність кількох видів акціонерних товариств. Знайте, в Україні можуть діяти відкриті акціонерні товариства і закриті акціонерні товариства. Різниця між ними полягає в такому:

- Акції відкритих акціонерних товариств можуть розповсюджуватися шляхом публічного розміщення та купівлі-продажу на біржах. Акціонери відкритого товариства можуть відчужувати (продавати, дарувати, обмінювати) свої акції без згоди інших акціонерів та товариства.

- У закритих акціонерних товариствах усі акції розподіляються між засновниками і не можуть розповсюджуватися шляхом підписки, купуватися та продаватися на біржі (тобто, вони не перебувають у вільному обігу). Акціонери закритого товариства можуть мати переважне право на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами товариства.

Закрите акціонерне товариство може бути реорганізоване у відкрите шляхом реєстрації його акцій у порядку, передбаченому законодавством про цінні папери та фондовий ринок, і внесенням змін до статуту товариства.

Четверта особливість, на яку ми звертаємо вашу увагу, — законодавство вимагає від акціонерних товариств більшої публічності (відкритості), ніж це вимагається від інших видів господарських товариств (наприклад, від товариств із обмеженою відповідальністю).

Знайте, —

акціонерне товариство, *яке проводить публічне розміщення акцій*, зобов'язане щороку публікувати для загального відома:

- річний звіт;
- бухгалтерський баланс;
- відомості про прибутки і збитки;
- іншу інформацію, передбачену законом.

Звертаємо вашу увагу на те, що ця вимога стосується лише акціонерних товариств, які проводять публічне розміщення своїх акцій.

Крім того, акціонерні товариства, які здійснили відкрите (публічне) розміщення акцій, зобов'язані в повному обсязі розкривати інформацію про власників великих пакетів (10 відсотків і більше) акцій. Така інформація в установленому порядку подається до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Цей орган оприлюднює її, розміщуючи у своїй загальнодоступній інформаційній базі даних про ринок цінних паперів.

Разом з тим усі акціонерні товариства (незалежно від способу розміщення акцій) зобов'язані розкривати на фондовому ринку й багато іншої інформації. Про це ми докладніше поговоримо в розділі 5.5.

1.1.3 Акціонери і засновники

Вище ми кілька разів вживали терміни «акціонери» і «засновники» акціонерних товариств. Одразу звертаємо вашу увагу на те, що ці терміни не є тотожними, і їх необхідно розрізняти.

Коли ми говоримо про засновників, ми маємо на увазі осіб, які уклали між собою договір щодо заснування акціонерного товариства і здійснили відповідні дії, пов'язані зі створенням та державною реєстрацією такого товариства. Знайте, — засновники **завжди** є і акціонерами товариства.

Однак акціонер не завжди є засновником акціонерного товариства. Акціонером є особа, якій на праві власності належить певна кількість акцій акціонерного товариства. Зрозуміло, що стати акціонером можна й не беручи безпосередньої участі у створенні товариства. Можна, наприклад, придбати на біржі акції обраного підприємства, отримати акції у спадок тощо.

Про права та обов'язки засновників і акціонерів ще йтиметься далі. Зараз лише зазначимо, що засновниками чи акціонерами акціонерного товариства можуть бути як фізичні особи, так і юридичні особи.

1.2 Установчі документи акціонерного товариства

При створенні акціонерного товариства готують два основних документа:

- договір про створення акціонерного товариства;
- статут акціонерного товариства.

Знайте — договір про створення не є **установчим документом**. Установчим документом акціонерного товариства є його **статут**.

Від того, наскільки якісно ви підготуєте статут, багато в чому залежить успішність подальшої діяльності вашого підприємства. Зупинимось лише на найважливіших моментах щодо цього документа.

Насамперед, наводимо перелік відомостей, які обов'язково повинні міститися в статуті акціонерного товариства.

Відомості, які мають містити статути акціонерних товариств.

- Найменування юридичної особи — найменування акціонерного товариства крім безпосередньо назви (наприклад, «Барвінок») повинно містити зазначення того, що товариство є акціонерним (слова акціонерне товариство, або відкрите акціонерне товариство, або закрите акціонерне товариство). Тобто, найменування повинно мати приблизно такий вигляд: *Акціонерне товариство «Барвінок»*.
- Вид товариства (відкрите чи закрите акціонерне товариство).
- Предмет і цілі діяльності товариства.
- Склад учасників (засновників).
- Склад і компетенція органів управління товариством, порядок прийняття ними рішень.
- Перелік питань, з яких необхідна кваліфікована більшість голосів.
- Порядок вступу до товариства та виходу з нього.
- Відомості про розмір статутного капіталу.
- Відомості про види (категорії) акцій, що випускаються товариством, та їхню номінальну вартість і кількість, про співвідношення акцій різних видів.

- Кількість акцій, що купуються засновниками.
- Наслідки невиконання зобов'язань з викупу акцій.
- Права акціонерів.
- Порядок розподілу прибутків та збитків.
- Строк та порядок виплати частки прибутку (дивідендів) один раз на рік за підсумками календарного року.
- Порядок внесення змін до установчих документів і порядок ліквідації та реорганізації товариства

Звертаємо вашу увагу на те, що з 2006 року в установчих документах не обов'язково наводити інформацію про місцезнаходження акціонерного товариства. Така інформація зазначається лише в реєстраційній картці на проведення державної реєстрації юридичної особи, яку ви будете заповнювати під час здійснення державної реєстрації акціонерного товариства.

До написання статуту необхідно підійти дуже ретельно. Адже відсутність будь-якої інформації з наведеного вище переліку є підставою для відмови у державній реєстрації акціонерного товариства. А якщо державний реєстратор і зареєструє таке товариство, то цілком імовірно, що в подальшому установчі документи в судовому порядку визнають недійсними. А це призведе до скасування державної реєстрації товариства.

Наведений вище перелік не варто сприймати як вичерпний. Ви можете включити до статуту акціонерного товариства й інші відомості, якщо вони не суперечать положенням чинного законодавства України.

Наприклад, якщо ви дбаєте про інвестиційну привабливість акціонерного товариства, корисно буде включити до статуту положення, які спрямовані на забезпечення захисту дрібних акціонерів (міноритарних акціонерів). Зокрема, в цьому разі доцільно встановити у статуті товариства вимогу про обов'язковий викуп (на вимогу акціонера) товариством акцій в акціонерів, які не голосували «за» під час прийняття загальними зборами певних «доленосних» рішень, або принаймні у тих акціонерів, які голосували «проти». До таких рішень доцільно віднести рішення про:

- реструктуризацію товариства;
- внесення змін до статуту, якими звужується обсяг прав акціонерів;
- укладення договору або кількох взаємопов'язаних договорів щодо відчуження значної частки майна акціонерного товариства.

Всі подібні рішення можуть суттєво погіршити становище акціонера (наприклад, зменшити вартість тих акцій, якими він володіє, зменшити кількість його «голосів» тощо). Дрібні акціонери, як правило, не мають можливості блокувати такі рішення. Тож вони принаймні повинні мати можливість продати свої акції, доки вони не знецінились.

У статуті доцільно закріпити й низку питань, пов'язаних з проведенням загальних зборів акціонерів (докладніше про загальні збори дивись розділ 4.1). Зокрема:

- порядок, строки та умови надання акціонерам матеріалів, пов'язаних з порядком денним загальних зборів;
- порядок подання акціонерами пропозицій до порядку денного та вимоги до оформлення таких пропозицій;
- підстави для відмови від включення в порядок денний загальних зборів пропозицій акціонерів та порядок повідомлення акціонерів про таку відмову.

У статуті акціонерного товариства варто чітко визначити повноваження наглядової ради акціонерного товариства, зокрема перелік питань, віднесених до її виключної компетенції (докладніше про це дивись розділ 4.3). Те саме варто зробити і щодо інших органів управління акціонерним товариством.

Якщо вам доведеться працювати над статутом акціонерного товариства, рекомендуємо вам скористатися зразком Статуту відкритого акціонерного товариства, який затверджено рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 8 квітня 2004 р. № 123.

1.3 Основна інформація про акції акціонерних товариств

Перш ніж розглядати порядок створення акціонерного товариства, зупинимось на такому понятті, як **акція**. Адже, якщо ви не будете чітко розуміти, що це таке, які бувають акції, які обмеження щодо них існують, ви не зможете створити таке акціонерне товариство, яке б повною мірою відповідало вашим потребам.

Почнемо з визначення.

Акція — іменний цінний папір, який посвідчує майнові права його власника (акціонера), що стосуються акціонерного товариства, включаючи право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів та право на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації, право на управління акціонерним товариством, а також немайнові права, передбачені Цивільним кодексом України та законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення діяльності акціонерних товариств.

Визначення може видатись не дуже простим і зрозумілим. Але це тільки на перший погляд. З нього можна виділити дві ключові речі, які стосуються акцій.

- По-перше, акція — це цінний папір. Це означає, що використовуючи цей інструмент, ви повинні завжди пам'ятати про вимоги законодавства про цінні папери та фондовий ринок.
- По-друге, акція — це документ, що посвідчує певний набір прав, якими володіє власник цього документу (право на управління товариством, на отримання дивідендів тощо).

Взагалі, акція — це лише один з багатьох видів цінних паперів. Його особливість полягає в тому, що емітувати (випускати) акції може лише акціонерне товариство. А також у тому, що власник акції **фактично є власником частини підприємства**, яке ці акції випустило.

Кожна акція має свою *номінальну вартість*. Законодавство містить дві вимоги, яким повинні відповідати всі без винятку номінали акцій українських підприємств.

- Перша — номінальна вартість повинна бути встановлена в національній валюті, тобто в гривнях.
- Друга — мінімальна номінальна вартість акції не може бути меншою, ніж одна копійка.

Крім того, завжди необхідно пам'ятати, що в Україні допускається розміщення лише **іменних акцій**¹. Це означає, що у сертифікаті акції зазначається ім'я (найменування) власника акції, а також деяка інша інформація про нього.

Знайте також, акції бувають двох типів — прості та привілейовані.

Прості акції надають їх власникам право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів, на участь в управлінні акціонерним товариством, на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації та інші права, передбачені законодавством. При цьому всі власники простих акцій мають однакові права.

Привілейовані акції надають їх власникам *переважні* (стосовно власників простих акцій) права на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів та на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації, а також надають права на участь в управлінні акціонерним товариством у випадках, передбачених статутом і законодавством України.

Привілейовані акції на відміну від простих можуть бути різних класів (з різним обсягом прав). У такому разі в статуті товариства визначається черговість отримання дивідендів і виплат з майна ліквідованого товариства для кожного класу привілейованих акцій, розміщених акціонерним товариством.

Визначаючи кількість простих і привілейованих акцій, пам'ятайте, що **частка привілейованих акцій у статутному капіталі акціонерного товариства не може перевищувати 25 відсотків**. Тобто, якщо розмір статутного капіталу, наприклад, становить 1 млн. гривень, привілейованих акцій можна випустити на суму до 250 тис. гривень.

Відповідно до законодавства України акція є об'єктом права власності. Це означає, що власник акції (акціонер) має право вільно розпоряджатися своїми акціями, може на власний розсуд їх продати, обміняти, надати у заставу, подарувати тощо.

¹ Ця вимога діє з березня 2006 року. До цього підприємства мали права випускати акції на пред'явника. Такі, раніше випущені акції, і досі можуть перебувати в обігу на території України.

1.4 Переваги акціонерних товариств у порівнянні з іншими формами господарських товариств

Якщо вести мову про переваги акціонерних товариств, необхідно передусім загадати про відповідальність власників підприємств з такою організаційно-правовою формою.

Знайте, — відповідно до діючого законодавства **акціонери не відповідають за зобов'язаннями товариства**, акціями якого вони володіють. Тобто, якщо акціонерне товариство заборгує, наприклад, державі чи іншим кредиторам, і буде визнане банкрутом, акціонери не повинні будуть погашати зобов'язання такого товариства. Винятком з цього правила є акціонери, які не повністю оплатили свої акції. Вони, у випадках, коли це передбачено статутом акціонерного товариства, можуть нести відповідальність за зобов'язаннями товариства. Але лише у межах неоплаченої частини своїх акцій. Проілюструємо це прикладом.

Припустимо, на підставі договору з засновниками акціонерного товариства, ви отримали у власність 100 акцій на суму 10 000 гривень. Але оплатити лише 60 відсотків, тобто 6000 гривень. І раптом, підприємство визнають банкрутом. У такому разі кредитори мають право вимагати від вас (у судовому порядку) погасити зобов'язання підприємства в межах 4000 гривень.

Ще одним винятком є холдингові компанії². Така компанія несе відповідальність за зобов'язаннями корпоративних підприємств, акціями якого вона володіють, у випадках, коли корпоративне підприємство через дії або бездіяльність холдингової компанії виявиться неплатоспроможним та визнається банкрутом.

В інших випадках, акціонери, які повністю оплатили свої акції, ризикують лише в межах вартості акцій, що їм належать. Фактично для них єдиний ризик — це зазнати збитків внаслідок знецінення акцій підприємства.

Для порівняння нижче наводимо таблицю з інформацією про відповідальність учасників господарських товариств інших форм:

Форма господарського товариства	Відповідальність учасників товариства
<i>Повне товариство</i>	Солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями усім майном, що їм належить
<i>Командитне товариство</i>	Частина учасників солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном (повні учасники), а один чи кілька учасників (вкладників) несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах сум зроблених ними вкладів
<i>Товариство з обмеженою відповідальністю</i>	Учасники не відповідають за зобов'язаннями товариств і несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах вартості своїх вкладів

² Такими компаніями вважають відкриті акціонерні товариства, які володіють, користуються, а також розпоряджаються холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств (крім пакетів акцій, що перебувають у державній власності).

*Товариство
з додатковою
відповідальністю*

Учасники солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства своїм майном у розмірі, який встановлюється статутом товариства і є однаково кратним для всіх учасників до вартості внесеного кожним учасником вкладу. У разі визнання банкрутом одного з учасників його відповідальність за зобов'язаннями товариства розподіляється між іншими учасниками товариства пропорційно їх часткам у статутному капіталі товариства.

Крім того, з погляду власників перевагою є те, що акції набагато легше перетворити в гроші при виході з акціонерного товариства, ніж, наприклад, отримати назад частку в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю. Заради справедливості слід зазначити, що така можливість існує лише за умови ефективного функціонування в країні фондового ринку.

Разом з тим, важливою перевагою є **простота зміни акціонерів**. Фактично власники змінюються шляхом купівлі-продажу акцій. Така зміна власників не потребує внесення змін до статуту й здійснення державної реєстрації таких змін. Достатньо лише внести відповідні зміни до реєстру власників акцій. До того ж акціонер, виходячи з товариства, не забирає частину вартості майна товариства, пропорційно до його частки в статутному капіталі, як це відбувається, наприклад, у товариствах з обмеженою відповідальністю. Він лише продає свої акції. Причому покупцем може виступати не тільки товариство, а й будь-яка стороння особа.

Ще одна важлива перевага акціонерних товариств — значно **ширші** (порівняно з іншими формами господарських товариств) **можливості для залучення капіталу (коштів)**. Акціонерні товариства можуть збільшувати свій капітал шляхом емісії додаткової кількості акцій, емісії облігацій, отримання кредитів на вигідних умовах тощо. Хоча основним способом, безумовно, є емісія акцій. Адже кошти, отримані від продажу акцій, не підлягають поверненню (за винятком окремих випадків), і тому товариство може вільно інвестувати їх у довгострокові проекти.

Перевагою можна вважати і те, що акціонерні товариства можуть мати **необмежений строк існування**, в той час як період дії, наприклад, товариств з обмеженою відповідальністю з участю фізичних осіб, як правило, обмежений рамками життя їх засновників.

У акціонерних товариствах функції власника і керівника чітко розмежовані. Завдяки цьому власники (акціонери) мають широкий вибір можливостей для того, щоб найняти для керівництва діяльністю товариства саме таку команду, яка їм потрібна.

Акціонерна форма господарювання має ще одну перевагу, з якою варто ознайомити читача. Вона дозволяє залучати до складу акціонерів «потрібних» (в гарному розумінні цього слова) осіб. Наприклад, членів трудового колективу. Ставши акціонерами, такі особи будуть більш зацікавлені в підвищенні ефективності діяльності товариства. Тобто, з більшою віддачею працюватимуть на нього.

Разом з тим, необхідно мати на увазі, що така форма господарських товариств, як акціонерне товариство, має і певні недоліки. Насамперед, це досить складна процедура створення. Оскільки вона включає такий непростий етап, як емісія акцій.

Так само значно складнішою є процедура ліквідації акціонерних товариств. Крім того, як ми вже говорили, діяльність акціонерних товариств є більш прозорою (відкритою). Це подобається не всім власникам.

Суттєвим недоліком є високий ризик втрати контролю над підприємством. Акціонер, який володіє крупним пакетом акцій, може втратити свій вплив на підприємство в різні способи. Хтось може купити більший пакет. Частку акціонера можна «розмити» внаслідок додаткової емісії акцій тощо.

Джерела інформації: Статті 83, 84, 88, 152, 163 Цивільного кодексу України; стаття 126 Господарського кодексу України; статті 4, 25, 37 Закону України «Про господарські товариства» від 19.09.91 № 1576-ХІІ; статті 39, 40, 41 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 № 3480-IV; Принципи корпоративного управління, затверджені рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 11.12.2003 № 571; Лист Держпідприємництва від 27.07.2006 № 5460; Лист Держпідприємництва від 17.07.2006 № 5190.

РОЗДІЛ 2

АКЦІОНЕРИ ТА ЇХ ПРАВА

Будь-який акціонер як співвласник акціонерного товариства має певний набір прав, які визначено в законі. Серед основних можна виділити такі:

- право брати участь в управлінні справами акціонерного товариства;
- право брати участь у розподілі прибутку товариства та одержувати його частку (дивіденди);
- право одержувати інформацію про діяльність товариства;
- право на вільне відчуження своїх акцій тощо.

Далі йтиметься про те, яким чином реалізуються ці права та які вимоги й обмеження передбачені законодавством.

2.1 Хто і як може стати акціонером

Акціонером вважають особу, яка є власником акцій певного підприємства. Іноді акціонерів називають *учасниками акціонерного товариства*. Ми також подекуди будемо застосовувати цей термін як синонім терміну «акціонер».

Як ми зазначали вище, акціонерами можуть бути **як фізичні особи, так і юридичні особи** (тобто, інші підприємства чи організації).

Максимальна кількість учасників акціонерного товариства в Україні не обмежена. Що стосується мінімальної кількості, то законодавство України допускає створення акціонерного товариства однією особою. При цьому, однак, висувається вимога, відповідно до якої відомості про те, що учасником є одна особа підлягають реєстрації та опублікуванню для загального відома.

Крім того, у таких випадках діє ще одна вимога: акціонерне товариство не може мати єдиним акціонером інше підприємницьке товариство, учасником якого є одна особа.

Для того, щоб стати акціонером певного товариства необхідно стати власником його акцій. Існує багато шляхів отримання акцій у власність. Найбільш поширений та очевидний — це купівля.

Знайте, — акції можна купити:

- при створенні акціонерного товариства — на підставі договору з його засновниками;
- при додатковій емісії акцій у зв'язку із збільшенням статутного фонду — на підставі договору з акціонерним товариством;
- на фондовому ринку, якщо акції товариства вільно на ньому обертаються. При цьому акції можна купувати не тільки в акціонерного товариства, а й у інших акціонерів (або у так званих держателів акцій). Як правило, договори на фондовому ринку відбуваються за участю професійних посередників — брокерів.

Останній варіант найчастіше використовується у провідних країнах світу. Однак в Україні фондовий ринок тільки розвивається і на ньому не завжди можна легко купити акції того підприємства, які вас цікавлять.

Існують інші способи надбання права власності на акції. Зокрема, акції можна отримати в подарунок, у порядку спадкоємства, правонаступництва (у юридичних осіб) тощо. Всі вони є абсолютно законними, тому застосовувати можна будь-який із них.

2.2 Підтвердження права власності на акції

Те, що ви придбали акції певного підприємства, не означає, що з цього моменту ви автоматично можете реалізовувати всі свої права як акціонера цього підприємства.

По-перше, відповідно до законодавства України право власності на акції переходять до нового власника не тоді, коли підписано договір купівлі-продажу (чи інший договір), і навіть не тоді, коли за акції сплачено кошти. В залежності від форми акцій (документарна чи бездокументарна) право власності на них переходить до нового власника:

- з моменту зарахування акцій на рахунок власника у *зберігача* — якщо акції випущені в бездокументарній формі;
- з моменту отримання сертифікату акції — якщо вони випущені в документарній формі.

Крім того, часто об'єктом купівлі-продажу стають документарні акції, які *знерухомлені*. В таких випадках право власності на акції до нового власника також переходить з моменту зарахування акцій на рахунок власника у *зберігача*.

Отже, підтвердити своє право власності на акції можна або сертифікатом акції, або випискою з рахунку у цінних паперах, яку видає зберігач (якщо акції бездокументарні або знерухомлені).

У вас могло виникнути запитання: а що таке *знерухомлення* акцій, і хто такий *зберігач*? Спробуємо коротко відповісти на них.

Знерухомлення акцій — це такі дії, внаслідок виконання яких акції, випущені в документарній формі, переводяться у бездокументарну. При цьому сертифікати акцій вносять (депонують) у сховища зберігача цінних паперів. А подальший їх обіг здійснюється у вигляді облікових записів на рахунках зберігача цінних паперів.

Ця операція дещо схожа на внесення підприємством готівкових коштів на свої рахунки через каси банків. Після такої операції готівкові кошти переводяться в безготівкові, а подальший їх обіг здійснюється шляхом зміни записів на банківських рахунках.

Що стосується *зберігача*, то це поняття значно простіше. *Зберігачами* називають комерційні банки або торговців цінними паперами, які мають ліцензію на зберігання та обслуговування обігу цінних паперів і операцій підприємств (емітентів) з цінними паперами на рахунках у цінних паперах.

По-друге, для того, щоб новий акціонер міг повною мірою реалізовувати свої права, які випливають з акцій (права на участь в управлінні, одержання доходу тощо), необхідно, щоб до **реєстру власників іменних цінних паперів були внесені зміни**, що випливають зі зміни акціонерів.

Такий реєстр веде підприємство, яке випустило акції, або найнятий для цього *реєстратор* (юридична особа, яка має ліцензію на здійснення такої діяльності). Слід завжди пам'ятати, що акціонерне товариство може вести власний реєстр

самостійно лише тоді, коли кількість акціонерів не перевищує кількості, визначеної Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку (нині — п'ятсот осіб).

Ведення реєстрів власників іменних цінних паперів передбачає облік та зберігання інформації про власників акцій та про операції, внаслідок яких виникає необхідність внесення змін до реєстру (купівля-продаж акцій, обмін акцій, емісія нових акцій тощо).

Внесення змін до реєстру відбувається в порядку, який встановлено Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Цей порядок є доволі складним і тому розглядати його тут ми не будемо. Зазначимо лише, що для внесення змін до реєстру необхідно подати реєстратору певний пакет документів. Основними серед них є документи, згідно з якими переходить право власності на відповідні акції. Після цього реєстратор повинен внести зміни до реєстру протягом трьох робочих днів. Або надати мотивовану відповідь про відмову у внесенні таких змін.

2.3 Основні права акціонерів

2.3.1 Право на участь в управлінні акціонерним товариством

Усі акціонери фактично є співвласниками акціонерного товариства. Тому цілком логічно, що всі вони мають право на участь в управлінні товариством.

Це право здебільшого реалізується через:

- участь у загальних зборах акціонерів та голосування на них;
- право акціонера бути обраним до складу органів товариства.

Зрозуміло, що акціонери не можуть вирішувати всі питання діяльності товариства. Однак вони мають право вирішувати **найважливіші питання**. Рішення з таких питань повинні прийматися вищим органом товариства — загальними зборами акціонерів.

У зв'язку з проведенням загальних зборів акціонери мають цілу низку прав, реалізацію яких товариство повинно їм забезпечити на рівних умовах. Ці права включають, серед інших, такі:

- право на отримання інформації про загальні збори, що плануються;
- право на ознайомлення з документами, пов'язаними з порядком денним;
- право вносити пропозиції до порядку денного, висувати кандидатів до складу органів товариства;
- право брати участь у загальних зборах особисто або через представника;
- право голосу;
- право на ознайомлення з протоколами зборів.

Повноваження загальних зборів і порядок їх проведення ми докладно розглянемо в одному з наступних розділів посібника.

2.3.2 Право на отримання інформації про діяльність акціонерного товариства

Право на отримання інформації про товариство є одним із головних прав акціонера. Адже лише на підставі повної, достовірної та своєчасної інформації про товариство акціонер може прийняти виважене рішення стосовно своєї інвестиції та реалізувати більшість своїх прав.

Відповідно до законодавства України на вимогу акціонера товариство зобов'язане надавати йому для ознайомлення річні баланси, звіти товариства про фінансово-господарську діяльність, протоколи органів управління товариства, протоколи ревізійної комісії тощо.

Перше запитання, що виникає в акціонера, який бажає отримати інформацію про діяльність підприємства, — до кого звертатись. Знайте, надання акціонерам інформації про діяльність товариства є **обов'язком виконавчого органу акціонерного товариства**.

Для отримання інформації акціонер повинен направити до виконавчого органу товариства інформаційний запит (у письмовій формі). Запит може бути індивідуальним (від одного акціонера) або колективним (від групи акціонерів).

У запиті бажано зазначити:

- прізвище, ім'я та по батькові акціонера;
- документ та письмова або усна інформація, яка цікавить акціонера;
- адреса, на яку акціонер бажає одержати відповідь.

Інформація може надаватися як у письмовій, так і в усній формі. Відповідний формат обирає акціонер. Якщо в запиті не зазначено, яким чином акціонер хоче отримати інформацію, вона, як правило, надається в письмовій формі.

Виконавчий орган повинен розглянути запит і надати відповідь на нього в термін, що не перевищує 30 календарних днів.

При ознайомленні з документами про діяльність товариства акціонери мають право робити витяги з документів, фотографувати їх, записувати текст на магнітну плівку тощо.

Оскарження дій виконавчого органу щодо ненадання, несвоєчасного надання та надання інформації, що не відповідає дійсності, здійснюється в судовому порядку.

У внутрішніх документах акціонерного товариства може бути передбачено стягнення з акціонера плати за надання копій документів та витягів з них, у тому числі засвідчених. Однак така плата не повинна перевищувати вартості витрат товариства на виготовлення копій (витягів) та поштових витрат (у разі наявності).

2.3.3 Право на одержання дивідендів

Будь-який акціонер має право на отримання доходів від володіння корпоративними правами (по-простому — акціями). Це право акціонери реалізують шляхом отримання *дивідендів*. Якщо говорити просто, то дивіденди є нічим іншим як частиною прибутку акціонерного товариства, яка виплачується власникам акцій.

Право на отримання дивідендів мають ті особи, що були акціонерами на початку строку виплати дивідендів.

Крім того, дивіденди не нараховуються та не виплачуються:

- за акціями, що не оплачені повністю;
- за акціями, які товариство викупило в акціонерів та які перебувають на балансі товариства.

Знайте, — акціонери того самого підприємства можуть мати різні права щодо отримання дивідендів. Адже обсяг прав залежить від того, якими акціями володіє акціонер: простими чи привілейованими.

Усі власники простих акцій мають однакові права. На кожен просту акцію нараховується однаковий розмір дивідендів. Отримати дивіденди власники простих акцій можуть лише в тому випадку, якщо акціонерне товариство за наслідками своєї річної діяльності отримало прибуток.

Оскільки всі власники простих акцій є рівними за обсягом своїх прав, при виплаті дивідендів за простими акціями не повинна встановлюватись черговість. Наприклад, залежно від виду особи (фізична чи юридична), від розміру пакету акцій тощо.

Інша ситуація з власниками привілейованих акцій.

По-перше, акціонери, які володіють привілейованими акціями, мають право отримати дивіденди незалежно від того отримало підприємство у відповідному році прибуток чи ні. Якщо прибутку немає або якщо він є недостатнім, виплата дивідендів за привілейованими акціями провадиться за рахунок резервного фонду.

По-друге, власники привілейованих акцій отримують дивіденди в тому розмірі, який зазначено безпосередньо в сертифікаті акції. Цей розмір визначається не під час прийняття рішення про виплату дивідендів, а на етапі випуску акцій.

Звертаємо вашу увагу на те, що законодавство України досить поверхово врегульовує питання виплати дивідендів. Тому необхідно якомога повніше врегулювати ці питання в статуті акціонерного товариства. Зокрема, у статуті доцільно визначити граничний строк виплати дивідендів (наприклад, не пізніше кінця року, наступного за тим, дивіденди за який виплачуються), а також форму виплати дивідендів (грошима або акціями товариства).

2.3.4 Право на вільне розпорядження акціями

Серед важливих прав акціонера слід виділити **право акціонера вільно розпоряджатися належними йому акціями**.

Зокрема, акціонер як власник акцій має право продати ці акції. Зробити це він може будь-коли, а покупцем може виступати будь-яка юридична чи фізична особа. Покупцем акцій може бути навіть те підприємство, акціями якого володіє акціонер.

Крім того, акціонер може розпорядитися своїми акціями і в інший спосіб. Наприклад, подарувати, закласти, внести до статутного фонду іншого підприємства тощо.

Товариству не дозволяється встановлювати у внутрішніх документах або на практиці будь-які обмеження щодо вільного розпорядження належними акціонеру акціями. Наприклад таких, як встановлення заборони на продаж

акцій, необхідності отримання згоди товариства на відчуження акцій тощо. В закритих акціонерних товариствах, з огляду на їх специфіку, можуть встановлюватись лише певні процедурні особливості реалізації прав акціонерів. Наприклад, права продати свої акції.

2.3.5 Переважне право на придбання акцій

У діяльності акціонерних товариств поширеним явищем є випуск нових акцій для збільшення статутного капіталу. Такі акції можуть скуповуватись як акціонерами, так і сторонніми особами, які не є акціонерами товариства. Однак чинні акціонери мають перевагу — **ім належить переважне право на придбання додатково випущених акцій**. Це означає, що спочатку випущені акції повинні пропонуватись акціонерам товариства, і тільки не викуплений ними залишок попадає у вільний продаж.

Для чого це робиться? Для того, щоб дати можливість акціонерам зберегти свою частку в акціонерному підприємстві. Інакше вони можуть втратити свій вплив на прийняття рішень стосовно діяльності акціонерного товариства.

Проілюструємо це прикладом. Припустимо, існує акціонерне товариство, акції якого (на загальну суму 500 тисяч гривень) розподілені порівну між п'ятьма особами. Тобто, кожний акціонер володіє 20 відсотками голосів. Це акціонерне товариство збільшує свій статутний капітал до 1 млн. 500 тисяч гривень. Якщо всі ці акції викупить інша особа (не акціонер), вона буде володіти майже 67% голосів. А частка кожного зі старих акціонерів зменшиться до 6,67%. При цьому старі акціонери втратять деякі важливі свої права. Наприклад, право вимагати позачергового скликання загальних зборів акціонерів.

Майте на увазі — всі чинні акціонери мають **рівне переважне право** на придбання акцій, що випускаються додатково. Тобто, нові акції повинні пропонуватись всім акціонерам одночасно без будь-якої черговості чи пільг.

Іноді виникає ситуація, коли попит акціонерів на випущені акції перевищує їхню кількість. Наприклад, випущено 1000 нових акцій, а всі акціонери сукупно хочуть викупити 1500. Яким чином у такому разі реалізувати переважне право акціонера на придбання акцій?

Ця проблема вирішується за допомогою простого правила: кожен акціонер має переважне право на придбання нових акцій у кількості, пропорційній частці такого акціонера у статутному капіталі на дату прийняття рішення про випуск додаткових акцій. Пояснимо це правило на прикладі.

Припустимо, акціонер володіє 10 відсотками акцій товариства. Це товариство здійснює додатковий випуск акцій у кількості 500 штук. За таких умов зазначений акціонер матиме переважне право викупити 10 відсотків додаткового випуску акцій. Тобто, — 50 акцій.

Переважне право акціонерів на придбання акцій діє і в деяких інших випадках. Зокрема, якщо хтось із акціонерів *закритого акціонерного товариства* продає свої акції, інші акціонери мають переважне право на їх придбання. Звертаємо вашу увагу, що це правило розповсюджується тільки на закриті акціонерні товариства. Акціонери відкритих акціонерних товариств не мають переважного права на придбання акцій, які продають інші акціонери цього товариства.

Майте на увазі, процедура реалізації переважного права акціонерів на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами, в законодавстві України не врегульована. Тому необхідно подбати про те, щоб вона була належним чином прописана в статуті акціонерного товариства. Зокрема, доцільно врегулювати такі питання:

- порядок повідомлення акціонером інших акціонерів про намір продати свої акції (наприклад, шляхом опублікування повідомлення у визначених ЗМІ, персональним листом кожному акціонеру, шляхом оголошення на загальних зборах тощо);
- вимоги до змісту повідомлення про намір реалізувати акції;
- термін, протягом якого інші акціонери можуть використати своє переважне право на придбання акцій:
 - при відкритому (публічному) розміщенні акцій строк реалізації акціонерами переважного права на придбання акцій, що випускаються додатково, встановлюється у відповідному рішенні загальних зборів (як правило, від 10 днів до 1 місяця);
 - при закритому (приватному) розміщенні акцій строк, протягом якого реалізується переважне право акціонерів на придбання акцій, що передбачені до розміщення, не може бути менший 15 календарних днів.
- порядок вибору покупця для тих випадків, коли кількість заявок на викуп перевищує кількість акцій, що продаються.

Для реалізації свого переважного права на придбання акцій, протягом установленого для цього строку акціонером подається заява, укладається договір купівлі-продажу акцій та здійснюється сплата акцій відповідно до умов емісії за ціною не нижче номінальної вартості.

Знайте, акціонери можуть і відмовитись від використання свого переважного права на придбання акцій, якщо це передбачено умовами закритого (приватного) або відкритого (публічного) розміщення. При цьому вони повинні надати акціонерному товариству відповідне письмове підтвердження.

2.4 Про обов'язки акціонерів

Акціонери товариства мають не тільки права, а й певні обов'язки. Хоча їх перелік значно менший за перелік прав.

Основним обов'язком акціонера є повна оплата акцій, що йому належать, у термін, установлений статутом акціонерного товариства.

Крім того, учасники товариства зобов'язані:

- дотримуватись установчих документів товариства і виконувати рішення загальних зборів та інших органів управління товариства;
- виконувати свої зобов'язання перед товариством, зокрема пов'язані з майновою участю;
- не розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність товариства.

2.5 Захист прав акціонерів

Готовність інвесторів вкладати кошти в те чи інше товариство залежить від їхньої впевненості у тому, що їхні права будуть належним чином захищені, і що вони зможуть реалізувати свої права нарівні з іншими акціонерами. Тому один із головних обов'язків будь-якого акціонерного товариства — забезпечити захист прав, законних інтересів акціонерів та рівне ставлення до всіх акціонерів, незалежно від того, чи є акціонер резидентом України, від кількості акцій, якими він володіє, та інших чинників. Рівне ставлення має забезпечуватись до всіх акціонерів-власників однієї категорії акцій.

Захист прав акціонерів здійснюється відповідно до чинного законодавства та інших нормативних актів, а також внутрішніх документів акціонерного товариства. Якщо зазначені заходи захисту є недостатніми, то, залежно від конкретних обставин, захист прав акціонерів можуть здійснювати:

- загальні збори акціонерів як вищий орган акціонерного товариства;
- наглядова рада акціонерного товариства;
- Державна комісія з цінних паперів і фондового ринку та її територіальні управління;
- органи прокуратури України;
- органи суду.

Джерела юридичної інформації: стаття 10, 41 Закону України «Про господарські товариства» від 19.09.91 № 1576-ХІІ; стаття 81 Господарського кодексу України; статті 1, 5, 9 Закону України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» від 10.12.97 № 710/97-ВР; частина 1 Положення про порядок отримання інвесторами доходів від володіння корпоративними правами в акціонерних товариствах, затверджене рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 25.12.2001 № 386; Положення про порядок збільшення (зменшення) розміру статутного капіталу акціонерного товариства, затверджене рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 22.02.2007 № 387; Принципи корпоративного управління, затверджені рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 11.12.2003 № 571; Лист Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 02.12.2002 № 11616/14; Лист Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 28.11.2002 № 11512/14; Роз'яснення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 29.10.2002 № 5; Лист Міністерства юстиції України від 24.01.2005 № 19-45-1626; Лист Професійної асоціації реєстраторів і депозитаріїв від 09.02.2001 № 01-03/47.

РОЗДІЛ 3

СТВОРЕННЯ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

Створення акціонерного товариства процедура доволі складна і складається вона з багатьох етапів. У цьому розділі ми розглянемо ці етапи і як їх пройти з найменшим клопотом.

3.1 Загальний алгоритм створення акціонерного товариства

У загальному вигляді порядок створення акціонерного товариства включає такі етапи:

Перший етап — проведення зборів засновників товариства для прийняття рішень, що стосуються створення акціонерного товариства.

Другий етап — реєстрація випуску акцій в уповноваженому державному органі.

Третій етап — закриті (приватне) розміщення акцій.

Четвертий етап — проведення установчих зборів для затвердження статуту та результатів розміщення акцій.

П'ятий етап — державна реєстрація акціонерного товариства в органах державної реєстрації.

Шостий етап — реєстрація в уповноваженому органі звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій і отримання свідоцтва про реєстрацію випуску акцій.

В наступних розділах посібника ці етапи розглянемо докладніше.

3.2 Збори засновників акціонерного товариства

Перший крок процесу створення акціонерного товариства — проведення *зборів засновників акціонерного товариства*. Акцентуємо вашу увагу на те, що не варто плутати збори засновників з установчими зборами (про які йтиметься в одному з наступних розділів). Це не те саме, як іноді помилково вважають.

На цих зборах засновники повинні затвердити низку важливих рішень, що стосуються створення товариства.

Насамперед — рішення про намір створення акціонерного товариства. Затверджуючи таке рішення, засновники тим самим підтверджують, що вони дійсно планують створити нове акціонерне товариство і всі їхні подальші дії та прийняті ними рішення спрямовані саме на досягнення цієї мети.

Разом з тим збори засновників повинні прийняти рішення про *розміщення акцій*. Таке рішення необхідно затвердити окремим протоколом, який повинен бути пронумерований, прошнурований та засвідчений підписом і печаткою (у разі її наявності) засновника (засновників) або підписами голови і секретаря зборів засновників.

Протокол про розміщення акцій має місти відомості про:

- кількість засновників на дату проведення зборів;
- найменування товариства та його місцезнаходження, що визначено засновниками;
- запланований розмір статутного капіталу;
- заплановані мету та предмет його діяльності;
- загальну номінальну вартість акцій, що планується розмістити;
- тип та кількість акцій, що планується розмістити;
- номінальну вартість акцій;
- форму існування акцій (документарна або бездокументарна);
- дату початку та дату закінчення розміщення акцій;
- строк та порядок оплати акцій (зазначення джерел та форми оплати акцій);
- строк повернення коштів при відмові від випуску акцій;
- права власників привілейованих акцій.

Цей протокол надалі знадобиться на етапі емісії акцій.

На зборах засновників приймають також рішення про укладання **договору про створення акціонерного товариства**. Пам'ятайте, — договір про створення акціонерного товариства не є установчим документом товариства. Він лише визначає, яким чином засновники спільно діятимуть для створення товариства. Крім того, в ньому зазначається, яку відповідальність засновники несуть перед тими особами, які підписалися на акції, а також перед третіми особами, і яким чином між засновниками буде розподілено акції (кому і скільки акцій буде належати).

Договір про створення акціонерного товариства укладається в письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню, якщо засновниками виступають фізичні особи.

За потреби, збори засновників можуть визначити уповноважену особу (осіб), якій надаються повноваження здійснювати дії, пов'язані із створенням товариства (готувати потрібні документи, подавати їх до уповноважених державних органів тощо).

Таке рішення також оформлюють протоколом, в якому вказують:

- прізвище, ім'я та по батькові для фізичної особи;
- найменування, код за ЄДРПОУ, місцезнаходження та номери телефонів /факсу/ для юридичної особи.

Порядок проведення зборів засновників акціонерного товариства в законодавстві не формалізований. Тому засновники мають повну свободу дій.

І пам'ятайте, до моменту державної реєстрації акціонерного товариства засновники несуть солідарну відповідальність за всіма зобов'язаннями, що виникають у цей період. Такі зобов'язання надалі можуть бути покладені на акціонерне товариство. Але за умови, що дії засновників будуть схвалені загальними зборами акціонерів.

Після проведення зборів засновників, необхідно:

- підготувати статут акціонерного товариства;
- провести емісію акцій;
- провести установчі збори;

- провести державну реєстрацію акціонерного товариства.

Про статут акціонерного товариства ми розповідали в розділі 1.2 цього посібника. Повертатися до цього питання ми не будемо. Зазначимо лише, що оскільки цей документ є з одного боку дуже складним, а з іншого — вкрай важливим, його підготовку варто доручити професійним юристам, які добре розуміються на цьому питанні.

Що стосується державної реєстрації акціонерного товариства, то вона здійснюється аналогічно до державної реєстрації інших юридичних осіб, які є суб'єктами підприємницької діяльності. Відповідні процедури ми дуже докладно описали в посібнику «Як зареєструвати підприємницьку діяльність». Тому це питання тут ми також не будемо розглядати. Зосередимо свою увагу на тих питаннях, які стосуються особливостей створення саме акціонерних товариств. Зокрема, на питаннях випуску та розміщення акцій, проведення установчих зборів.

3.3 Як провести первинну емісію акцій

Значне місце в процесі створення акціонерного товариства посідає *емісія акцій*.

Емісія акцій — встановлена законодавством послідовність дій емітента щодо випуску та розміщення акцій товариства

Емітентом називають юридичну особу, яка від свого імені розміщує емісійні цінні папери та бере на себе зобов'язання щодо них перед їх власниками.

Саме під час емісії акцій здійснюється реєстрація випуску акцій, їх розміщення серед акціонерів, реєстрація звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій. Тобто емісія акцій включає в себе три з шести основних етапів створення акціонерного товариства (дивись розділ 3.1).

Інші етапи також мають опосередковане відношення до емісії. Зокрема, збори засновників ухвалюють рішення, без яких неможливо розпочати емісію акцій. Установчі збори затверджують результати розміщення акцій, без чого неможливо отримати свідоцтво про реєстрацію випуску акцій.

Головна мета первинної емісії акцій — розподілити акції нового товариства між акціонерами. Розміщення акцій серед акціонерів здійснюється до державної реєстрації акціонерного товариства. Ця обставина, на перший погляд, може видатись дивною. Однак у цьому є своя логіка. Адже саме процес розміщення акцій дозволяє сформуванню статутний капітал майбутнього товариства. Доки не продано жодної акції, розмір статутного капіталу дорівнюватиме нулю. А це означає, що державний реєстратор не зареєструє нове акціонерне товариство.

Нижче ми розглянемо цей процес, проте лише в загальних рисах. Адже він є складним і має багато нюансів. Тому висвітлити всі питання, пов'язані з розміщенням акцій, у рамках цього посібника просто неможливо. З огляду на це радимо вам додатково вивчити ті нормативно-правові акти, перелік яких наведено в кінці цього розділу.

Одразу зробимо важливе зауваження. В 2006 році законодавство України, яке регулює відносини, що виникають під час розміщення та обігу цінних паперів, зазнало суттєвих змін. Зокрема змінився і процес випуску та розміщення акцій під час створення акціонерних товариств. Проте новий порядок (який ми розглядаємо в цьому посібнику) стосується лише тих акціонерних товариств, які створюються з березня 2006 року. Для старих акціонерних товариств діяли (а в певних питаннях і досі діють) старі правила, які ми в цьому посібнику розглядати не будемо.

Зробивши це важливе застереження, перейдемо до розгляду питання щодо *емісії акцій*.

3.3.1 Реєстрація випуску акцій

Після того, як проведено збори засновників і прийнято *рішення про розміщення акцій*, можна починати емісію акцій.

На початку цього процесу необхідно здійснити реєстрацію випуску акцій у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку і *випустити акції*.

Для цього до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку (далі — реєструвальний орган) подають *заяву про реєстрацію випуску акцій*, складену за формою, що її ми наводимо на стор. 81. До заяви необхідно додати документи, перелік яких наводимо нижче.

Документи, які подаються для реєстрації випуску акцій

- Протокол рішення зборів засновників про розміщення акцій, що має бути пронумерований, прошнурований та засвідчений підписом і печаткою (у разі її наявності) засновника (засновників) або підписами голови і секретаря зборів засновників.
- Договір про створення товариства або його нотаріально засвідчена копія.
- Рішення засновників щодо визначення уповноваженої особи (осіб), якій надаються повноваження здійснювати дії, пов'язані зі створенням товариства, що оформлено протоколом або витягом з протоколу зборів засновників, які повинні бути пронумеровані, прошнуровані та засвідчені підписом і печаткою (в разі її наявності) засновника (засновників), у разі прийняття такого рішення.
- Висновок аудитора (аудиторської фірми) щодо спроможності засновника-юридичної особи сплатити відповідні внески до статутного капіталу товариства.
- Копія декларації про майновий стан і доходи, завірена відповідним податковим органом, за останній рік, що передував року, в якому прийнято рішення про намір створення товариства, щодо спроможності засновника-фізичної особи сплатити відповідні внески до статутного капіталу товариства.

Як ви, напевне, зрозуміли, перші три з наведених документів можна отримати лише після проведення загальних зборів засновників. Вимоги до цих документів ми розглядали в попередньому розділі посібника.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку розглядає заяву та подані документи протягом 30 днів. За наслідком розгляду приймає рішення про реєстрацію випуску акцій або про відмову в такій реєстрації.

У разі відмови засновникам акціонерного товариства (або уповноваженій особі) надсилають відповідне письмове повідомлення, яке має містити правове обґрунтування такої відмови. При цьому всі подані документи залишаються в Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Знайте, — підставами для відмови у реєстрації випуску акцій є:

- невідповідність поданих документів вимогам законодавства;
- відсутність будь-якого з перелічених вище документів.

У разі прийняття позитивного рішення засновникам акціонерного товариства (або уповноваженій особі) видають *тимчасове свідоцтво про реєстрацію випуску акцій*. Цей документ є підставою для присвоєння акціям *міжнародного ідентифікаційного номера*.

Отримавши тимчасове свідоцтво, засновники акціонерного товариства повинні укласти на свій вибір:

- або договір про обслуговування емісії акцій з так званим *депозитарієм*;
- або договір про ведення реєстру власників акцій з *реєстратором*.

Як правило, перший варіант використовують, якщо акції випускатимуться у бездокументарній формі, а другий — якщо в документарній.

Депозитарій — юридична особа, створена у формі відкритого акціонерного товариства, яка має ліцензію на провадження професійної діяльності на фондовому ринку і здійснює діяльність з:

- надання послуг щодо зберігання цінних паперів;
- обслуговування правочинів щодо цінних паперів на рахунках зберігачів цінних паперів;
- обслуговування операцій емітента щодо випущених ними цінних паперів.

Реєстратор — юридична особа, яка має право на підставі відповідної ліцензії вести реєстр власників іменних цінних паперів.

Перелік ліцензованих депозитаріїв та реєстраторів можна отримати в Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Наступний крок залежатиме від того, в якій формі будуть випускатись акції: документарній чи бездокументарній. У першому випадку необхідно буде забезпечити виготовлення сертифікатів акцій. Для цього необхідно укласти

відповідну угоду з підприємством, яке має право виготовляти бланки цінних паперів. Вимоги до сертифікатів акцій встановлені в нормативних документах Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

У другому випадку необхідно оформити *глобальний сертифікат* і передати його на зберігання в обраній депозитарій. Зробити це необхідно протягом семи робочих днів після отримання свідоцтва про реєстрацію випуску акцій.

Глобальний сертифікат — документ, оформлений на весь випуск цінних паперів у бездокументарній формі, який підтверджує право на здійснення операцій з цінними паперами цього випуску в Національній депозитарній системі.

Вимоги до оформлення і ведення обліку глобальних сертифікатів та їх реквізити встановлюються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Процедура ця не є складною. Якщо вам необхідно буде оформлювати глобальний сертифікат, поцікавтесь як це зробити у фахівців зазначеного державного органу при отриманні тимчасового свідоцтва про реєстрацію випуску акцій.

На цьому етапі реєстрації випуску акцій фактично завершується і починається *розміщення акцій*.

3.3.2 Первинне розміщення акцій

Після завершення реєстрації випуску акцій можна розпочинати розміщення акцій серед майбутніх акціонерів.

Знайте, — за новими правилами перше *розміщення акцій* товариства є **виключно закритим** (приватним). Незалежно від того, яке акціонерне товариство створюється: відкрите чи закрите. Це означає, що на етапі заснування акціонерного товариства **всі його акції повинні бути розподілені між засновниками**.

Приватне (закрите) розміщення акцій — розміщення шляхом безпосередньої пропозиції акцій заздалегідь визначеному колу осіб.

Фактично розміщення акцій це надбання засновниками у власність випущених акцій відповідно до вимог законодавства та договору про створення товариства, і наступна **оплата таких акцій**. Тобто, розміщеними вважаються ті акції, що знайшли свого власника і які були цим власником оплачені.

Майте на увазі, — умовами закритого розміщення акцій може передбачатись право засновника відмовитись від придбання певної частини акцій. Наприклад, хтось може купити лише 100 акцій, а йому пропонують 150. У такому разі ця особа повинна написати письмове підтвердження про свою відмову придбати

50 акцій. Такі «зайві» акції пропонують комусь із інших засновників.

Процес розміщення акцій може тривати **до двох місяців**. У рішенні засновників про розміщення акцій може бути встановлений і менший строк. Встановлювати більший строк не дозволяється.

Знайте, — власники акції повинні оплатити не менш як 50 відсотків номінальної вартості своєї акції **до проведення установчих зборів**. Оплачувати акції можна не тільки грошовими коштами. В обмін на акції засновники можуть пропонувати майно, інші цінні папери, права інтелектуальної власності тощо.

Можливо, у вас виникло запитання: в який термін власники акцій новоствореного товариства повинні сплатити їх **повну вартість**?

Знайте, — відповідно до законодавства України акціонер зобов'язаний оплатити повну вартість акцій **не пізніше як протягом року після реєстрації** акціонерного товариства. Однак установчі збори можуть установити і коротший строк для повної оплати акцій, наприклад, півроку. Встановлення строку понад один рік не допускається.

Припустимо, що хтось з акціонерів не зміг заплатити за свої акції в установлені строки. Що відбувається в такому разі?

Відповідь на це запитання необхідно шукати в статуті акціонерного товариства. Якщо статут не врегулює це питання, до акціонера застосовуються санкції, передбачені законодавством: такий акціонер сплачує за час прострочення 10 відсотків річних від суми простроченого платежу.

Крім того, у випадках, коли оплата акцій прострочується більш як на 3 місяці, законодавство дозволяє акціонерному товариству реалізувати неоплачені акції в порядку, встановленому статутом товариства. Звертаємо вашу увагу, що це право товариства, а не обов'язок. Тобто, реалізації неоплачених часно акцій не відбувається автоматично по завершенню 3 місяців від встановленого для оплати строку. Спочатку уповноважений орган управління (як правило, правління) повинен прийняти відповідне рішення.

3.3.3 Реєстрація звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій та отримання свідоцтва про реєстрацію випуску акцій

Після того, як первинне розміщення акцій буде завершено, засновники повинні провести *установчі збори* (див. розділ 3.4). Крім інших питань, на установчих зборах необхідно затвердити результати розміщення акцій, які викладаються у *звіті про результати закритого (приватного) розміщення акцій*.

Після затвердження зазначеного звіту установчими зборами засновники товариства можуть подавати документи для державної реєстрації акціонерного товариства в органах державної реєстрації.

Після державної реєстрації акціонерного товариства, але не пізніше 60 календарних днів від дати такої реєстрації, необхідно подати звіт про результати закритого (приватного) розміщення акцій на реєстрацію до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Для такої реєстрації подають такий пакет документів:

Документи, що подаються для реєстрації звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій

- Заява про реєстрацію звіту про результати розміщення акцій (зразок дивись 1.1.1i)Додаток II:).
- Рішення установчих зборів щодо затвердження статуту товариства із зазначенням кількості та відсотка голосів засновників, які голосували за прийняття такого рішення, що оформлено протоколом або витягом з протоколу установчих зборів, які мають бути пронумеровані, прошнуровані та засвідчені підписом керівника й печаткою товариства (у разі подання протоколу він повинен бути засвідчений підписами голови та секретаря зборів).
- Рішення установчих зборів щодо затвердження результатів закритого (приватного) розміщення акцій із зазначенням кількості та відсотка голосів засновників, які голосували за прийняття такого рішення, що оформлено протоколом або випискою з протоколу установчих зборів, які повинні бути пронумеровані, прошнуровані та засвідчені підписом керівника і печаткою товариства (в разі подання протоколу він повинен бути засвідчений підписами голови та секретаря зборів).
- Звіт про результати закритого (приватного) розміщення акцій (шаблон дивись 1.1.1i)Додаток III:). Звіт про результати закритого (приватного) розміщення акцій подається у двох примірниках і повинен бути засвідчений підписами голови й секретаря установчих зборів, підписом керівника та печаткою товариства, підписом і печаткою аудитора (аудиторської фірми).
- Зареєстрований в органах державної реєстрації статут товариства чи його нотаріально засвідчена копія.
- Проміжна фінансова звітність за звітний період, що передував кварталу, в якому подаються документи для реєстрації звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій, у складі балансу та звіту про фінансові результати, засвідчених підписами й печатками емітента та аудитора (аудиторської фірми), а також висновок аудитора (аудиторської фірми).
- Довідка, засвідчена підписом керівника та печаткою товариства, яка свідчить про повну оплату акцій, щодо яких прийнято рішення про розміщення, з переліком внесків, унесених в оплату за акції, номерів та дат платіжних документів (у разі оплати акцій грошовими коштами), актів приймання-передавання або інших документів, що підтверджують оплату акцій (у разі оплати акцій негрошовими коштами), з наданням засвідчених копій документів, які підтверджують оплату.
- Копія свідоцтва про державну реєстрацію товариства, засвідчена підписом керівника та печаткою товариства, або його нотаріально засвідчена копія.
- Копія звіту про оцінку майна (акта оцінки майна), засвідчена підписом керівника та печаткою товариства, яка подається, якщо до статутного капіталу товариства вносяться майно господарських товариств з державною часткою (часткою комунального майна), для визначення вартості внесків засновників товариства.

- У разі внесення до статутного капіталу товариства цінних паперів — копія документа, що підтверджує право власності на цінні папери особи, яка вносить такі цінні папери в оплату за акції (щодо цінних паперів, випущених у документарній формі, — сертифікат цінних паперів /від дати державної реєстрації випуску цінних паперів і до виготовлення бланків сертифікатів цінних паперів — тимчасове свідоцтво про право власності на іменні цінні папери/ та/або витяг з реєстру щодо цінних паперів, випущених у бездокументарній формі, — витяг з рахунку в цінних паперах, засвідчений підписом керівника та печаткою товариства.
- У разі внесення до статутного капіталу товариства майнових прав інтелектуальної власності — копія документа, який підтверджує майнове право інтелектуальної власності, засвідчена нотаріально, копії офіційних публікацій про реєстрацію авторського права та/або копії опублікування офіційних відомостей про промислові зразки, та/або копії опублікування офіційних відомостей про знаки для товарів та послуг, та/або копії опублікування офіційних відомостей про винаходи й корисні моделі, засвідчені підписом керівника та печаткою товариства, а в разі, якщо набувач цінних паперів не є творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо), або не є одноосібним творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) — копія (копії) договору (договорів) про передачу майнових прав інтелектуальної власності особі, яка вносить ці права в оплату за цінні папери, та копія публікації в бюлетені відповідної державної установи про реєстрацію цього договору у відповідних державних реєстрах, засвідчена підписом уповноваженої особи та печаткою товариства. Якщо останній власник авторського права отримав його через правонаступництво, замість договору надається копія документа, що згідно з чинним законодавством засвідчує факт правонаступництва, засвідчена підписом керівника та печаткою товариства.
- Копія акта оцінки майна (майнових прав) або звіт про оцінку майна (майнових прав), засвідчений підписом керівника та печаткою товариства, і копія рецензії на звіт про оцінку майна (акт оцінки майна), що здійснена відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», засвідчена підписом керівника та печаткою товариства (подаються у разі, якщо оплата акцій здійснюється цінними паперами та/або майном /майновими правами, в тому числі майновими правами інтелектуальної власності/, для визначення вартості внесків до статутного капіталу товариства).

Отримавши ці документи, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку протягом 14 календарних днів здійснює реєстрацію звіту про результати розміщення акцій або відмовляє в його реєстрації.

У разі відмови на адресу акціонерного товариства мають надіслати відповідне повідомлення із зазначенням причин відмови. **Знайте**, — законними підставами для відмови вважаються:

- порушення вимог законодавства, пов'язаного з розміщенням акцій;
- невідповідність поданих документів вимогам законодавства;
- прийняття уповноваженою особою Державної комісії з цінних паперів

та фондового ринку або судом рішення про зупинення розміщення цінних паперів, яке є чинним на дату реєстрації, в порядку, передбаченому законодавством;

- відсутності будь-якого з документів, перелічених вище.

Якщо підставою для відмови слугували недоліки в поданих документах (або відсутність певних документів), ви можете виправити ці недоліки і подати документи для реєстрації звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій повторно.

Якщо Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку прийме позитивне рішення за наслідками розгляду поданих документів, акціонерному товариству видають:

- зареєстрований звіт про результати закритого (приватного) розміщення акцій, засвідчений уповноваженою на це особою реєстрального органу та штампом «ЗАРЕЄСТРОВАНО» або написом «ЗАРЕЄСТРОВАНО» і печаткою реєстрального органу;
- *свідоцтво про реєстрацію випуску акцій.*

На цьому створення акціонерного товариства можна вважати завершеним. І якщо створювалось відкрите акціонерне товариство, учасники товариства можуть з цього моменту приймати рішення про продаж своїх акцій або про *відкрите (публічне) розміщення нових акцій товариства.*

3.4 Установчі збори акціонерного товариства

Для того, щоб затвердити статут акціонерного товариства, а також результати розміщення акцій і тим самим відкрити шлях до державної реєстрації товариства, скликаються установчі збори.

Установчі збори скликаються на той момент, коли акціонерне товариство ще не створене, і виконують свою основну функцію — приймають рішення про створення акціонерного товариства та затверджують його статут, а також вирішують інші питання.

Установчі збори акціонерного товариства вирішують такі питання:

- приймають рішення про створення акціонерного товариства і затверджують його статут;
- приймають рішення про затвердження результатів закритого (приватного) розміщення акцій;
- у разі, якщо попит на акції перевищує кількість акцій, на які було оголошено підписку, можуть прийняти рішення про збільшення кількості акцій, що розміщуються з відповідним збільшенням статутного капіталу;
- зменшують розмір статутного фонду у випадках, коли у встановлений строк підпискою на акції покрита не вся необхідна сума, вказана у повідомленні;
- обирають наглядову раду акціонерного товариства, виконавчий та контролюючий орган акціонерного товариства;

- вирішують питання про схвалення угод, укладених засновниками до створення акціонерного товариства;
- визначають пільги, що надаються засновникам;
- затверджують оцінку вкладів, внесених у натуральній формі;
- інші питання відповідно до установчих документів.

Необхідно пам'ятати, що установчі збори **не є органом акціонерного товариства**. Адже на момент проведення установчих зборів та прийняття ними рішень акціонерного товариства як юридичної особи ще не існує. Тому вони не можуть приймати рішення, що стосуються здійснення господарської діяльності акціонерним товариством.

Розглянемо деякі процедурні питання, пов'язані з проведенням установчих зборів. Почнемо з термінів проведення установчих зборів. **Знайте**, — законодавство вимагає, щоб такі збори відбулись **не пізніше як протягом двох місяців** від моменту завершення розміщення акцій.

На жаль, законодавство України чітко не визначає, що відбувається, якщо ця вимога порушується. Відомо лише, що в такому разі особа, яка підписалася на акції, має право вимагати повернення сплаченої нею частки вартості акцій.

Для того, щоб установчі збори вважались правомочними в них повинні взяти участь особи, які підписалися більш як на 60 відсотків акцій, що пропонувались до розміщення. Порушення цієї вимоги означатиме відсутність кворуму. Тобто, установчі збори не зможуть приймати будь-яких рішень, зокрема про створення акціонерного товариства.

Якщо виникла така ситуація, законодавство дає засновникам право на «другу спробу». Вони можуть скликати *повторні установчі збори*. При цьому зробити це необхідно протягом двох тижнів після дати, на яку були призначені перші установчі збори. Якщо ж і друга спроба виявиться невдалою, акціонерне товариство **вважається таким, що не відбулося**. При цьому сплачені за акції кошти повертаються акціонерам.

Тепер декілька слів про **правила ухвалення рішень** на установчих зборах.

Знайте, — всі рішення установчі збори приймають шляхом голосування. Під час голосування діє принцип: одна акція — один голос.

Для прийняття деяких рішень необхідно, щоб за них проголосувало не менше ніж 3/4 голосів присутніх на установчих зборах осіб. Зокрема це стосується рішень про:

- створення акціонерного товариства, його дочірніх підприємств, філій та представництв;
- обрання наглядової ради акціонерного товариства, виконавчих і контролюючих органів акціонерного товариства;
- надання пільг засновникам за рахунок акціонерного товариства.

Всі інші рішення приймаються простою більшістю голосів.

Джерела юридичної інформації: глава 1 розділу II Закону України «Про господарські товариства» від 19.09.91 № 1576—XII; статті 152–155 Цивільного кодексу України; стаття 28–35 Закону України «Про цінні папери та фондовий

ринок» № 3480–IV від 23.02.2006; стаття 4 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30.10.96 № 448/96–ВР; стаття 1 Закону України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» від 10.12.1997 № 710/97–ВР; Положення про порядок реєстрації випуску акцій під час створення акціонерних товариств, затверджене рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 15.03.2007 № 487; Положення про депозитарну діяльність, затверджене рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17.10.2006 № 999; Положення про глобальний сертифікат та тимчасовий глобальний сертифікат, затверджене рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 13.09.2006 № 806.

РОЗДІЛ 4

ЯК ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ УПРАВЛІННЯ
АКЦІОНЕРНИМ ТОВАРИСТВОМ

4.1 Загальні збори акціонерів

Вищим органом управління акціонерним товариством є *загальні збори акціонерів*. Це означає, що рішення, прийняті на загальних зборах, є обов'язковими для всіх інших органів управління акціонерного товариства. І такі рішення мають найвищу силу. Тобто, якщо, наприклад, на загальних зборах ухвалено рішення, яке суперечить рішенню виконавчого органу, виконуватись має саме рішення загальних зборів.

Законодавство України поверхово врегульовує питання проведення загальних зборів акціонерів. Відсутність чіткої регламентації часто призводить до порушення прав акціонерів при проведенні загальних зборів. Наслідком цього стають довготривалі судові процеси і корпоративні конфлікти.

З огляду на це радимо включити основні процедури, пов'язані з проведенням установчих зборів, до статуту акціонерного товариства. Зокрема, варто врегулювати порядок скликання загальних зборів, порядок їх проведення, порядок повідомлення акціонерів про питання, що будуть розглядатись, а також про рішення, що були прийняті.

4.1.1 Які питання вирішують на загальних зборах акціонерів

Знайте, — існують певні питання щодо діяльності акціонерного товариства, рішення з яких може прийматися **виключно на загальних зборах** акціонерів. Нижче наведено перелік таких питань, визначених у законах України.

Питання, що належать до виключної компетенції загальних зборів акціонерів

- Внесення змін до статуту товариства, зокрема зміна розміру його статутного капіталу.
- Обрання членів наглядової ради, а також утворення і відкликання виконавчого та інших органів товариства.
- Затвердження річної фінансової звітності акціонерного товариства і його дочірніх підприємств.
- Затвердження звітів і висновків ревізійної комісії.
- Розподіл прибутку і збитків товариства, зокрема встановлення строку та порядку виплати частки прибутку (дивідендів).
- Створення, реорганізація та ліквідація дочірніх підприємств, філій та представництв, затвердження їх статутів та положень.
- Прийняття рішення про припинення діяльності товариства, призначення ліквідаційної комісії, затвердження ліквідаційного балансу.
- Прийняття рішення про обрання уповноваженої особи акціонерів для представлення інтересів акціонерів у випадках, передбачених законом.
- Прийняття рішення про передачу визначеному реєстратору ведення реєстру власників іменних цінних паперів.

Крім того, відповідно до Принципів корпоративного управління, які затвердила Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, до виключної компетенції загальних зборів варто додатково віднести такі повноваження:

- затвердження внутрішніх положень про органи акціонерного товариства, про порядок надання інформації про товариство;
- прийняття рішення про придбання товариством власних акцій з обов'язковим визначенням ціни придбання та мети (перепродаж, розповсюдження серед працівників або анулювання);
- прийняття рішення про випуск товариством облігацій;
- визначення основних напрямів діяльності акціонерного товариства і затвердження його планів та звітів про їх виконання;
- винесення рішень про притягнення до майнової відповідальності посадових осіб органів управління товариства;
- визначення умов оплати праці посадових осіб акціонерного товариства, його дочірніх підприємств, філій та представництв;
- затвердження договорів (угод), укладених на суму, що перевищує вказану в статуті товариства.

4.1.2 Коли і хто може ініціювати скликання загальних зборів

У загальному випадку загальні збори акціонерів скликають виконавчі органи акціонерного товариства.

Відповідно до вимог законодавства загальні збори мають скликатися **не рідше одного разу на рік**. Крім того, за певних обставин (які визначають у статуті) можуть скликатися і *позачергові збори*. Зокрема *позачергові збори* обов'язково скликаються:

- у разі настання неплатоспроможності товариства;
- якщо цього в письмовому вигляді вимагає наглядова рада акціонерного товариства або ревізійна комісія.

Скликати загальні збори може не тільки виконавчий орган. Відповідна ініціатива може виходити й безпосередньо від акціонерів, хоча й не від всіх.

Знайте, скликання загальних зборів можуть вимагати учасники товариства, які володіють **не менш як десятьма відсотками голосів**.

Якщо така вимога не виконана, акціонери, яким належить не менше 10 відсотків голосів, мають право самі скликати загальні збори.

З одного боку, така норма законодавства забезпечує захист інтересів акціонерів, які володіють відносно великим пакетом акцій. Адже, якщо вони відчуватимуть, що управління акціонерним товариством здійснюється не так, як вони очікують, вони можуть ініціювати скликання загальних зборів і винести спірні питання на розгляд усіх акціонерів.

З іншого боку, така норма законодавства породжує часті конфлікти між акціонерами. Сценарій таких конфліктів може бути досить простий: дрібні

акціонери намагаються ініціювати скликання загальних зборів, правління затягує цей процес і дрібні акціонери самостійно скликають загальні збори. Правління на противагу також скликає загальні збори. Як результат: відбуваються кілька загальних зборів, приймаються протилежні рішення з певних питань, і кожна сторона вважає збори, скликані опонентами, нелегітимними.

Причина таких конфліктів криється в недостатньому регулюванні відповідних процедурних питань, або в недотриманні відповідних процедур. Адже законодавство не визначає, в якому порядку акціонери мають ініціювати скликання загальних зборів, яким чином такі ініціативи розглядаються, хто і в які строки приймає рішення. А засновники часто забувають врегулювати їх у статутах при створенні акціонерного товариства. Тому не слід забувати про це, оскільки прогалини в статуті можуть дорого коштувати учасникам акціонерного товариства в майбутньому.

4.1.3 Як скликати загальні збори

Одразу зазначимо, що не існує єдиного порядку скликання загальних зборів. Адже цей порядок визначається не актами законодавства України, а **статутом акціонерного товариства**. Тобто, на різних підприємствах він може мати суттєві відмінності.

Для того, щоб провести загальні збори, правління, як правило, створює робочу групу, призначає її керівника та визначає:

- дату, місце і час проведення зборів;
- порядок денний;
- дату складання списку акціонерів, які мають право на участь у зборах;
- порядок повідомлення акціонерів про проведення зборів;
- перелік інформації (матеріалів), яка надається акціонерам;
- форму і текст бюлетеня (бюлетенів) для голосування тощо.

У законодавстві існує низка окремих вимог, які стосуються скликання загальних зборів. Усі вони є обов'язковими для виконання, отже їх слід дотримуватись у всіх без винятку акціонерних товариствах.

Насамперед для того, щоб захистити інтереси всіх акціонерів, законодавство чітко визначає, яким чином їх належить повідомляти про скликання загальних зборів.

По-перше, акціонерів необхідно повідомити про проведення загальних зборів не пізніше як за 45 днів до дати їх проведення. Наприклад, якщо загальні збори скликаються на 1 травня, повідомити акціонерів про це треба не пізніше 16 березня.

По-друге, про проведення загальних зборів **акціонерів власників іменних акцій** повідомляють персонально у спосіб, передбаченим статутом. Як правило, листом із повідомленням про вручення або ж звичайним листом.

Ця вимога закону останнім часом викликає певні непорозуміння і суперечки. Пов'язано це з тим, що відповідно до нового Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» усі без винятку акції повинні бути іменними. Тож безумовне виконання наведеної вище вимоги законодавства означає, що всіх без винятку акціонерів мають повідомити про проведення загальних зборів **персонально**.

А це не завжди просто зробити. Адже кількість акціонерів може бути дуже великою, акціонери весь час змінюють своє місцезнаходження, а деякі з них взагалі можуть бути нерезидентами. Тому не дивно, що випадки, коли акціонера не повідомили вчасно про проведення загальних зборів є непоодинокими. При цьому права акціонера порушуються, і він може звернутися до суду для захисту своїх інтересів. Внаслідок цього рішення загальних зборів можуть бути скасовані як такі, що прийняті з порушенням вимог законодавства.

Зазначимо також, що у «старих» акціонерних товариствах, які здійснювали розміщення акцій за старого законодавства про цінні папери (до 12 травня 2006 року), акції можуть бути як іменними, так і на пред'явника. Відповідно такі товариства не зобов'язані персонально повідомляти про скликання загальних зборів тих акціонерів, які володіють акціями на пред'явника.

По-третє, про проведення загальних зборів необхідно дати повідомлення в пресі, а саме:

- у місцевій пресі за місцезнаходженням акціонерного товариства;
- у одному із офіційних друкованих видань³ Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України чи Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку⁴.

В такому повідомленні має бути зазначено:

- час і місце проведення зборів;
- порядок денний зборів;
- місце та порядок ознайомлення акціонерів з документами, пов'язаними з порядком денним;
- порядок посвідчення правління та реєстратором довіреностей акціонерів на участь у загальних зборах (час роботи, місце, за яким здійснюється посвідчення тощо);
- час початку та закінчення проведення реєстрації акціонерів у день проведення загальних зборів.

Знайте, — що для випадків, коли на загальних зборах планується розглянути питання про зміну статутного фонду акціонерного товариства, законодавство України встановлює додаткові вимоги до змісту повідомлення. У такому разі воно обов'язково має містити:

- мотиви, спосіб та мінімальний розмір збільшення або зменшення статутного фонду;
- проект змін до статуту акціонерного товариства, пов'язаних зі збільшенням або зменшенням статутного фонду;
- дані про кількість акцій, що випускаються додатково або вилучаються, та їх загальну вартість;
- відомості про нову номінальну вартість акцій;
- права акціонерів при додатковому випуску акцій або їх вилученні;
- дата початку і закінчення розміщення акцій, що додатково випускаються, або їх вилучення;

³ До таких видань, зокрема, належать «Відомості Верховної Ради України», «Офіційний вісник України», «Голос України», «Урядовий кур'єр».

⁴ Бюлетень «Відомості Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку», Журнал «Ринок цінних паперів України», Газета «Цінні папери України», Газета «Бюлетень. Цінні папери України».

- порядок відшкодування власникам акцій збитків, пов'язаних зі змінами статутного фонду.

Вище ми вказували, що в повідомленні про проведення загальних зборів вказується, де саме вони проводимуться. Оптимальний варіант — проведення зборів за місцезнаходженням акціонерного товариства. Можна призначити й іншу адресу, однак вона повинна знаходитись у межах України. **Проводити загальні збори за кордоном не дозволяється.** Винятком із цього правила є випадки коли на день проведення загальних зборів 100 відсотками акцій товариства володіють іноземці, особи без громадянства, іноземні юридичні особи, а також міжнародні організації.

По-четверте, необхідно надати акціонерам можливість ознайомитись із документами, пов'язаними з порядком денним зборів.

4.1.4 Про деякі питання, пов'язані з формуванням порядку денного

Порядок денний — це документ з переліком питань, які планується розглянути на загальних зборах акціонерів. Це дуже важливий документ, адже законодавством встановлено правило, відповідно до якого:

загальні збори не мають права приймати рішення з питань, які не включені до порядку денного.

Порядок денний на загальні збори акціонерів формує виконавчий орган акціонерного товариства. Якщо вам доведеться брати участь у формуванні порядку денного, пам'ятайте — питання порядку денного повинні формулюватися таким чином, щоб було зрозуміло, які рішення пропонуватимуться акціонерам для голосування. Включення до порядку денного зборів питань на зразок «Різне», «Організаційні питання» та подібних до них не дозволяється. Адже такі дії фактично порушуватимуть право акціонерів на попереднє ознайомлення з питаннями, які будуть розглянуті на загальних зборах.

Порядок денний не є статичним документом. У разі потреби до нього можуть вносити зміни чи доповнення. Відповідна ініціатива може виходити виключно від акціонерів. Усі зміни необхідно внести до опублікування порядку денного. Після опублікування порядок денний може змінюватися лише за:

- рішенням суду;
- ініціативою акціонерів.

Рішення про прийняття чи відхилення пропозицій щодо внесення змін до порядку денного приймає виконавчий орган акціонерного товариства. Таке рішення повинно в письмовій формі надаватися акціонерам, які висували пропозиції, та бути мотивованим і обґрунтованим.

У деяких випадках внесення змін є обов'язковим. Наприклад, якщо цього вимагає будь-який із акціонерів, що володіє більш як 10 відсотками голосів і який подав свої пропозиції не пізніше ніж за 30 днів до скликання загальних зборів.

Пам'ятайте — будь-які зміни в порядку денному повинні бути доведені до відома всіх акціонерів не пізніше як за 10 днів до проведення зборів. Законодавство України не пояснює, яким чином необхідно виконувати цю вимогу (повідомляти акціонерів персонально чи друкувати відповідні повідомлення в пресі). Тому відповідний порядок має бути врегульований у статуті акціонерного товариства.

Ще один нюанс, про який слід пам'ятати, стосується тих випадків, коли загальні збори акціонерів скликаються на вимогу наглядової ради акціонерного товариства чи ревізійної комісії. Знайте, у таких випадках встановлюється такий порядок денний, який запропонувала наглядова рада акціонерного товариства чи ревізійна комісія.

4.1.5 Хто може брати участь у загальних зборах акціонерів

Будь-який акціонер має право брати участь у загальних зборах: незалежно від того, скільки акцій він має. Акціонер може взяти участь у зборах особисто **або через свого представника**. Тобто, акціонер має право призначити особу, яка замість нього братиме участь у загальних зборах акціонерів. Такий представник може бути постійним чи призначеним на певний строк.

Постійного представника доцільно призначати, якщо ви хочете повністю передоручити комусь займатися вашими справами, пов'язаними з діяльністю того чи іншого акціонерного товариства і не плануєте самостійно брати участь у загальних зборах.

У будь-якому разі акціонер має право коли завгодно замінити свого представника. Про це він зобов'язаний повідомити виконавчий орган акціонерного товариства.

Яким же чином акціонер повинен призначати свого представника для участі в загальних зборах? Зробити це дуже просто. Необхідно лише видати такій особі *довіреність на право участі та голосування на загальних зборах*. При оформленні такої довіреності необхідно пам'ятати деякі важливі моменти.

По-перше, в такій довіреності мають бути чітко визначені юридичні дії, які належить вчинити повіреному. Такі дії мають бути правомірними, конкретними та здійсненими. Наприклад, ви можете доручити своєму представнику голосувати з усіх питань, що розглядаються на загальних зборах. При цьому ви можете (хоча це і не обов'язково) визначити, як саме голосувати («за» чи «проти»). В дорученні також можна уповноважити представника ставити питання, висловлювати позицію акціонера, надавати загальним зборам документи чи інформацію тощо. Однак слід **пам'ятати**, — такі довіреності не можуть передбачати інших повноважень, які не мають відношення до участі представника у загальних зборах.

Якщо *довіреність на право участі та голосування на загальних зборах акціонерів* указує, за які (проти яких) рішення потрібно проголосувати, представник повинен голосувати саме так, як це передбачено завданням на голосування. Якщо довіреність не містить завдання на голосування, представник вирішує всі питання щодо голосування на загальних зборах акціонерів на власний розсуд.

По-друге, *довіреність на право участі та голосування на загальних зборах акціонерів* має бути належним чином посвідчена.

Загальний порядок посвідчення довіреностей

- Довіреності акціонерів-юридичних осіб на вчинення дій щодо акціонерного товариства повинні бути підписаними керівником або іншою особою, уповноваженою на це статутом акціонера-юридичної особи з прикладенням її печатки.
- Довіреності акціонерів-фізичних осіб на вчинення дій щодо акціонерного товариства повинні бути нотаріально посвідченими або такими, що прирівнюються до нотаріально посвідчених.

Існує і альтернативний варіант, передбачений законодавством України: посвідчення **реєстратором або правлінням акціонерного товариства**. Перевага цього варіанту — безоплатність посвідчення. Однак пам'ятайте, що посвідчувати довіреність повинен саме той реєстратор, який веде систему реєстру відповідного акціонерного товариства, або ж правління того акціонерного товариства, збори якого скликаються.

Якщо ви вирішите скористатися саме цим варіантом, необхідно буде з'ясувати, хто саме від імені реєстратора (чи правління акціонерного товариства) має право посвідчувати *довіреності на право участі та голосування на загальних зборах*. Адже, якщо довіреність посвідчить не та особа, така довіреність вважатиметься недійсною.

Зробити це дуже просто. Особа (особи), які уповноважені від імені реєстратора чи правління акціонерного товариства посвідчувати *довіреності на право участі та голосування на загальних зборах акціонерів*, мають бути обов'язково визначені у відповідному наказі (рішенні) реєстратора чи правління. Тож все, що вам необхідно буде зробити, попросити показати копію чи оригінал такого наказу (рішення).

На загальних зборах можуть бути присутніми і особи, які не є акціонерами або їх представниками. Зокрема, таким правом наділені ті *члени виконавчих органів* акціонерного товариства, які не є акціонерами товариства. Це цілком логічно, оскільки саме вони володіють повною інформацією про діяльність акціонерного товариства. Їх присутність є гарантією того, що акціонери отримують вичерпну інформацію і відповіді щодо всіх питань, які їх цікавлять.

Проте необхідно пам'ятати, що такі особи мають лише *право дорадчого голосу*. Це означає, що вони можуть порадити акціонерам, як краще голосувати в тому чи іншому випадку, однак самі голосувати не можуть.

4.1.6 Реєстрація акціонерів

На початку загальних зборів усі акціонери (їх представники) повинні зареєструватися і вказати, яку кількість голосів (акцій) вони мають. Організувати процес реєстрації повинен виконавчий орган акціонерного товариства або *реєстратор* на підставі укладеного з ним договору.

Перш ніж зареєструвати акціонера, особа, яка відповідає за реєстрацію, повинна звіритись із реєстром акціонерів і переконатися, що особа дійсно є акціонером і має право брати участь у загальних зборах.

Якщо акціонер бере участь у загальних зборах особисто, він повинен пред'явити акції (сертифікати акцій) або виписки з рахунку в цінних паперах, паспорт.

Якщо інтереси акціонера представляє уповноважена особа, вона додатково повинна пред'явити оформлену належним чином довіреність.

Процес реєстрації акціонерів є дуже важливим. Найменша помилка може позбавити акціонера певної кількості голосів або взагалі позбавити його можливості голосувати. Це може стати підставою для скасування рішень, прийнятих загальними зборами акціонерів, у судовому порядку. З огляду на це часто призначають спеціальних контролерів, які наглядають, щоб процес реєстрації відбувався у повній відповідності до законодавства. Таку особу можуть призначити:

- Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- акціонери, які володіють більш як 10 відсотками голосів.

Про бажання призначити свого представника для контролю за реєстрацією акціонер повинен письмово повідомити виконавчий орган акціонерного товариства. Зробити це необхідно до початку реєстрації.

4.1.7 Процедура проведення загальних зборів

Процедура проведення загальних зборів акціонерів майже не врегульована у законодавчому порядку, тож має регламентуватися внутрішніми документами акціонерного товариства. Однак у більшості товариств відсутній регламент проведення загальних зборів, що ускладнює їх проведення і робить збори хаотичними.

Для того, щоб не мати проблем з проведенням загальних зборів та з виконанням прийнятих рішень, бажано чітко визначити в статуті чи інших документах товариства відповідні процедурні моменти.

Нижче наводимо узагальнений алгоритм проведення загальних зборів.

Крок 1: Реєстрація осіб, які беруть участь у зборах. Цю роботу, як правило, виконує реєстраційна (мандатна) комісія або реєстратор.

Крок 2: За наслідками реєстрації мандатна комісія визнає наявність кворуму. Про результати оголошується учасникам загальних зборів.

Крок 3: Якщо кворум існує, голова правління (або інша уповноважена особа) відкриває загальні збори.

Крок 4: Акціонери обирають голову та секретаря загальних зборів (якщо їх не визначено у статуті або не призначено іншим органом управління відповідно до наданих йому повноважень⁵). Якщо закінчився термін повноважень *лічильної комісії*, необхідно також обрати новий склад облікової комісії. Цей орган не є постійно діючим. Він працює лише при проведенні загальних зборів і складається з акціонерів товариства. Його основна функція — підрахунок голосів під час проведення загальних зборів.

Крок 6: Якщо на загальних зборах хочуть бути присутніми особи, які не є акціонерами товариства, акціонери мають визначити кому з них надати дозвіл на це.

Крок 7: Оголошення порядку денного і порядку проведення загальних зборів. Таке оголошення робить голова загальних зборів.

⁵ На нашу думку, про визначення голови та секретаря зборів, формування лічильної комісії варто подбати завчасно. Практика показує, що це дозволяє уникнути багатьох проблем під час проведення загальних зборів.

Крок 8: Обговорення питань порядку денного. Про початок обговорення кожного з питань відповідне оголошення має робити голова зборів.

Крок 9: Голосування з питань порядку денного. Кожне питання голосується окремо по закінченню його обговорення. Як правило, голосування здійснюється за допомогою бюлетенів.

Крок 10: Визначення результатів голосування та повідомлення про них акціонерів. Цей крок може здійснюватись як під час проведення загальних зборів, так і по їх завершенню. У **першому** випадку порядок дій буде такий.

- Лічильна комісія повинна підрахувати голоси та скласти протокол про підсумки голосування. Цей протокол по завершенню загальних зборів передається до архіву акціонерного товариства.
- Голова зборів оголошує про підсумки голосування і про те, які рішення були прийняті.
- Голова зборів оголошує про закриття зборів.

Якщо результати визначаються після завершення загальних зборів, порядок дій буде такий:

- Після голосування з усіх питань голова оголошує про закриття загальних зборів.
- Лічильна комісія підраховує голоси та складає протокол про підсумки голосування.
- Про результати голосування і про прийнятті рішення виконавчий орган письмово повідомляє всіх акціонерів. Зробити це виконавчий орган повинен не пізніше як протягом 10 днів після складання протоколу обліковою комісією.

Ви можете запитати, коли краще застосовувати перший з описаних вище способів, а коли — другий. Відповідаємо: визначати результати голосування безпосередньо на загальних зборах доцільно тоді, коли кількість акціонерів є незначною і підрахунок голосів не забере багато часу. В усіх інших випадках доцільно використовувати другий варіант.

Тепер дещо про функцію секретаря загальних зборів. **Знайте**, — він повинен фіксувати всі події, що відбуваються на загальних зборах, позиції, які висловлювали акціонери, тощо. Все це відображається в протоколі загальних зборів. Секретар зборів повинен скласти такий протокол не пізніше як через три дні після закриття зборів. Цей документ підписується головою зборів і секретарем, після чого його передають до архіву акціонерного товариства.

4.1.8 Як приймають рішення на загальних зборах акціонерів

Загальні збори акціонерів можуть ухвалювати рішення тільки за умови, що в них беруть участь акціонери, які сукупно володіють більш як 60 відсотками акцій. Дотримання цього правила визначають на підставі результатів реєстрації акціонерів для участі в загальних зборах (дивись вище).

Усі рішення на загальних зборах приймаються шляхом голосування присутніх акціонерів (або їх представників). Оскільки всі акції мають однакову номінальну вартість, голосування відбувається за простим принципом: одна акція — один голос.

У голосуванні мають право брати участь усі акціонери. Існує лише кілька винятків з цього правила.

Пам'ятайте, — **акціонер не має права голосу** при вирішенні загальними зборами питань:

- щодо вчинення з ним правочину (наприклад, якщо розглядається питання про продаж частини майна товариства акціонеру);
- щодо спору між ним і товариством.

Переважну більшість рішень приймають простою більшістю голосів акціонерів, **які беруть участь у зборах**. Однак у деяких випадках для прийняття позитивного рішення потрібно не менш як 3/4 голосів акціонерів, що беруть участь у зборах. Знайте, таке правило діє виключно щодо рішень про:

- внесення змін до статуту товариства;
- припинення діяльності товариства (ліквідацію товариства).

4.2 Вимоги до посадових осіб органів управління акціонерним товариством

Відповідно до законодавства України **посадовими особами органів управління** товариства визнаються:

- голова та члени виконавчого органу;
- голова ревізійної комісії;
- голова та члени наглядової ради акціонерного товариства.

Обираючи осіб до складу органів управління акціонерним товариством, необхідно пам'ятати про низку обмежень, установлених законами України.

Посадовими особами органів управління товариства не можуть бути:

- народні депутати України;
- члени Кабінету Міністрів України;
- керівники центральних та інших органів виконавчої влади;
- військовослужбовці;
- депутати місцевих рад, які працюють у цих радах на постійній основі;
- посадові особи органів прокуратури, суду, державної безпеки, внутрішніх справ, державного нотаріату;
- посадові особи органів державної влади та місцевого самоврядування, крім випадків, коли державні службовці здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі, та представляють інтереси держави в наглядовій раді або ревізійній комісії товариства;
- особи, яким суд заборонив займатися певною діяльністю, не можуть бути посадовими особами тих товариств, які здійснюють цей вид діяльності;
- особи, які мають непогашену судимість за крадіжки, хабарництво та інші корисливі злочини, не можуть займати у товариствах керівні посади і посади, пов'язані з матеріальною відповідальністю.

Крім того, існують певні обмеження щодо суміщення однією особою роботи в різних органах управління того самого акціонерного товариства. Зокрема:

- члени наглядової ради не можуть входити ні до складу ревізійної комісії, ні до складу виконавчого органу (правління);
- члени правління та інші посадові особи не можуть бути членами ревізійної комісії.

4.3 Наглядова рада акціонерного товариства

Якщо акціонери хочуть більш пильно контролювати діяльність підприємства, акціями якого володіють, вони можуть створити наглядову раду акціонерного товариства.

Для деяких акціонерних товариств, а саме для тих, які налічують понад 50 акціонерів, створення наглядової ради є обов'язковим.

4.3.1 Компетенція наглядової ради

З огляду на назву цього органу управління ви можете припустити, що його основна функція — спостерігати за роботою органів, які управляють акціонерним товариством. Таке припущення буде абсолютно справедливим. У період між проведенням загальних зборів акціонерів наглядова рада представляє інтереси акціонерів, контролює і регулює діяльність правління.

Знайте, що в законодавстві чітко не визначено, які повноваження має цей орган управління акціонерного товариства. Відповідні питання мають бути врегульовані в статуті товариства, який має визначити виключну компетенцію наглядової ради. При цьому питання, віднесені статутом до виключної компетенції ради, не можуть бути передані нею для вирішення виконавчому органу товариства.

До виключної компетенції наглядової ради слід віднести принаймні такі:

- затвердження внутрішніх положень товариства, крім віднесених статутом до виключної компетенції загальних зборів акціонерів;
- визначення умов оплати праці членів виконавчого органу;
- прийняття рішення про перепродаж або розповсюдження серед працівників викуплених товариством власних акцій;
- прийняття рішень про притягнення до майнової відповідальності членів виконавчого органу товариства;
- прийняття рішення про укладання акціонерним товариством певних угод;
- визначення аудитора (аудиторської фірми) товариства та затвердження умов договору, що укладатиметься з ним;
- оцінка вкладів учасників акціонерного товариства, що вносяться до статутного фонду в іншій ніж грошова формі;
- здійснення контролю за розкриттям товариством інформації;
- розгляд скарг акціонерів на дії виконавчого органу, реєстратора або окремих посадових осіб товариства, що порушують права акціонерів.

Функції цього органу не обов'язково мають обмежуватись контролем та наглядом за діяльністю правління (чи інших виконавчих органів) акціонерного товариства. Він може також виконувати окремі функції, що належать до компетенції загальних зборів. За умови, що на те є відповідні вказівки в статуті, або відповідне рішення загальних зборів акціонерів.

Будь-якому акціонерному товариству доцільно мати окремий внутрішній документ, що регулює питання, пов'язані з діяльністю наглядової ради, а саме:

- порядок організації роботи наглядової ради;
- порядок обрання та функції голови ради;
- порядок скликання та проведення засідань, їх періодичність, зокрема порядок та підстави скликання позачергових засідань;
- порядок визначення правомочності засідань і прийняття рішень;
- питання взаємодії з виконавчим органом товариства.

Якщо у вас виникне потреба в підготовці такого документу, рекомендуємо скористатися зразком Положення про наглядову раду відкритого акціонерного товариства, який затверджено рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 8 квітня 2004 р. № 123.

4.3.2 Склад наглядової ради

Із кого ж складається наглядова рада акціонерного товариства? Розглянути це питання буде не зайвим, оскільки законодавство України містить низку вимог щодо членства в цьому органі управління акціонерним товариством.

Насамперед пам'ятайте — наглядова рада акціонерного товариства створюється з **числа акціонерів** такого товариства.

При цьому не має значення, є акціонер фізичною особою чи юридичною. В останньому випадку діяльність у складі наглядової ради від імені юридичної особи-акціонера може здійснювати керівник такої юридичної особи або її представник, повноваження якого мають бути підтверджені довіреністю, виданою керівником від імені юридичної особи.

Крім того, у роботі наглядової ради з правом дорадчого голосу можуть брати участь представники профспілкового органу або іншого уповноваженого трудовим колективом органу, який підписав колективний договір від імені трудового колективу.

Склад наглядової ради формують акціонери на своїх загальних зборах. Обираючи членів наглядової ради, необхідно пам'ятати, що до її складу **не можна обирати осіб, які працюють у складі ревізійної комісії чи виконавчого органу (правління) того самого акціонерного товариства**. Така вимога законодавства є цілком логічною. Адже не може та сама особа з одного боку працювати в правлінні акціонерного товариства, а з іншого — наглядати за своєю діяльністю, виконуючи функції наглядової ради.

Скільки ж осіб необхідно обрати до наглядової ради? Законодавство України не встановлює жодних обмежень. Тому акціонери вирішують це питання на

власний розсуд. Бажано, щоб кількість членів наглядової ради була непарна. Це дозволить уникати ситуацій коли голоси «за» та «проти» певного рішення розподіляються порівну. Крім того, рекомендується врегулювати питання щодо кількості членів наглядової ради в статуті акціонерного товариства.

Члени наглядової ради обираються на певний термін (який, як правило, визначають у статуті). Після закінчення цього терміну необхідно обрати нову наглядову раду.

Для забезпечення ефективної діяльності ради протягом усього строку повноважень її членів на загальних зборах акціонерів **доцільно обрати резервний склад**. Особи з резервного складу ставатимуть повноправними членами ради в разі дострокового припинення повноважень членів ради з будь-яких причин, або в разі виникнення певних обставин, визначених внутрішнім документом товариства або рішенням загальних зборів.

Для ефективного виконання покладених на членів ради повноважень велике значення мають права, що їм надаються, та обов'язки, що на них покладаються. Для належного виконання своїх функцій та прийняття обґрунтованих рішень члени ради повинні мати доступ до інформації про товариство, а також мати можливість залучати за необхідності фахівців різних галузей, оплачуючи їх послуги за рахунок товариства.

Формою роботи наглядової ради є засідання. Періодичність таких засідань законодавством не регламентована. Однак для забезпечення ефективності цього органу засідання повинні проводитися регулярно, щонайменше один раз на квартал.

Рішення ради оформлюють протоколом. Акціонери повинні мати доступ до протоколів засідань наглядової ради.

4.4 Виконавчий орган акціонерного товариства (правління)

Ефективне управління Акціонерним товариством не може здійснюватися лише на підставі рішень, прийнятих загальними зборами акціонерів. Хоча б з огляду на те, що загальні збори скликати важко, і тому відбуваються вони рідко. А динамічні та мінливі ринкові умови вимагають від товариства оперативно приймати різні рішення.

Тому для прийняття рішень з питань поточної діяльності (назвемо їх тактичними рішеннями) створюються виконавчі органи управління акціонерним товариством. Таким органом, який здійснює керівництво його поточною діяльністю, є **правління** або інший орган, визначений статутом.

Виконавчий орган:

- **вирішує всі питання** діяльності акціонерного товариства, крім тих, що віднесені до компетенції загальних зборів і наглядової ради товариства;
- організовує виконання рішень загальних зборів акціонерів і наглядової ради.

Про свою діяльність виконавчий орган звітує перед загальними зборами акціонерів і перед наглядовою радою акціонерного товариства.

За своєю формою виконавчий орган може бути:

- **колегіальним** (складатися з кількох осіб). До колегіальних виконавчих органів належать *правління і дирекція*;

- **одноосібним.** Таким виконавчими органами вважають директора чи генерального директора.

Яким чином формується правління акціонерного товариства? Відповідь на це запитання необхідно шукати в статуті кожного окремого товариства. Адже саме цей документ має врегулювати відповідні процедурні моменти. В законодавстві України вони майже не прописані.

Якщо виконавчий орган є колегіальним (наприклад, правління), для того, щоб його сформувати необхідно буде обрати членів правління, а також *голову правління*. **Майте на увазі** — до складу правління можна обирати не лише акціонерів товариства, а й осіб, які перебувають з товариством у трудових відносинах.

Особливе місце в діяльності акціонерного товариства посідає *голова правління*. Саме ця посадова особа керує роботою правління. І саме від нього значною мірою залежить, наскільки ефективною буде робота виконавчого органу акціонерного товариства. Тож до підбору кандидатів на цю посаду необхідно підходити дуже ретельно.

Голова правління акціонерного товариства має право здійснювати будь-які дії від імені товариства без довіреності. Наприклад, він може укласти угоду від імені товариства, підписати платіжку в банк тощо.

Законодавство дозволяє наділяти таким правом (здійснювати від імені товариства дії без довіреності) й інших членів правління. За умови, що це передбачено статутом. Однак на практиці таку можливість використовують рідко. Оскільки тоді суттєво збільшуються ризики того, що будуть прийматися і реалізовуватися рішення, які шкодять акціонерному товариству. Адже проконтролювати діяльність усіх членів правління складніше, ніж діяльність одного голови правління.

Посадові обов'язки голови правління, так само як і повноваження правління визначають у статуті. В законодавстві України визначено лише один обов'язок цієї посадової особи: він організовує ведення протоколів засідання правління.

Тепер розглянемо питання про те, які повноваження виконують виконавчі органи акціонерних товариств.

За загальним правилом, яке встановлене в законодавстві України, виконавчий орган вирішує всі питання діяльності акціонерного товариства, *крім тих, що віднесені до компетенції загальних зборів і наглядової ради товариства*.

Компетенція виконавчого органу акціонерного товариства так само, як і компетенція інших його органів, має бути визначена в статуті. Таку вимогу містить законодавство України.

Крім того, загальні збори акціонерів можуть передавати частину своїх повноважень, зокрема й тих, що стосуються прийняття *стратегічних рішень*, правлінню. Таке передавання повноважень здійснюється за рішенням загальних зборів, яким має бути визначений і термін, на який певні повноваження передаються раді чи правлінню, або підстави припинення здійснення радою чи правлінням повноважень, що були передані.

Однак тут необхідно пам'ятати про деякі обмеження, встановлені законодавством. Якщо передавання повноважень загальних зборів передбачається на строк, більший ніж до проведення наступних загальних зборів, то це свідчить про зміну компетенції органів товариства й вимагає відображення цих змін через відповідні положення статуту.

Так само виконавчому органу можуть передавати окремі повноваження наглядової ради акціонерного товариства. Однак лише ті, які не віднесені статутом акціонерного товариства до виключної компетенції наглядової ради.

Зрозуміло, що діяльність виконавчого органу щільно контролюється. **Знайте**, — про свою діяльність такі органи регулярно звітують загальним зборам акціонерів і наглядовій раді акціонерного товариства.

Повноваження осіб, обраних до правління або іншого виконавчого органу припиняються відкликанням цих осіб і обранням інших осіб. Відповідні рішення ухвалюють загальні збори акціонерів. Процедурні моменти мають бути врегульовані в статуті акціонерного товариства або в Положенні про правління відкритого акціонерного товариства⁶.

4.5 Ревізійна комісія акціонерного товариства

Для того, щоб забезпечити професійний і регулярний контроль за фінансово-господарською діяльністю правління на акціонерному товаристві створюється *ревізійна комісія*.

Знайте, — до складу ревізійної комісії можуть входити виключно акціонери. При чому членами цього органу не можуть бути:

- члени правління;
- члени наглядової ради;
- інші посадові особи акціонерного товариства.

Порядок діяльності ревізійної комісії та її кількісний склад затверджуються загальними зборами акціонерів.

Головним завданням ревізійної комісії, як ви, напевне, зрозуміли, є проведення перевірок фінансово-господарської діяльності правління. Такі перевірки мають право ініціювати:

- загальні збори акціонерів;
- наглядова рада акціонерного товариства;
- акціонери, які володіють у сукупності більш як 10 відсотками голосів.

Крім того, ревізійна комісія має право перевірити діяльність правління і з власної ініціативи.

Під час проведення перевірок члени ревізійної комісії мають право вимагати від правління подання всіх матеріалів, бухгалтерських або інших документів. Вони також мають право вимагати пояснень від посадових осіб правління.

Зарезультатами перевірок ревізійна комісія готує звіт. Після цього уповноважена особа з числа членів цього органу доповідає про результати проведеної перевірки загальним збором акціонерного товариства або наглядовій раді.

Інша форма контролю за діяльністю правління — участь у засіданнях цього виконавчого органу. **Знайте**, — всі члени ревізійної комісії можуть брати участь із правом дорадчого голосу у засіданнях правління. Тобто, вони можуть не тільки спостерігати, яким чином правління приймає ті чи інші рішення, а й давати поради щодо того, які рішення краще приймати. Однак необхідно пам'ятати, що такі поради є лише рекомендацією, і вони не обов'язково мають враховуватися правлінням при ухваленні рішень.

⁶ Зразок такого положення ви можете знайти в рішенні Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 8 квітня 2004 р. № 123.

Третій напрямок роботи ревізійної комісії — складання висновків за річними звітами та балансами акціонерного товариства.

Знайте, — без висновку ревізійної комісії загальні збори акціонерів не вправі затверджувати баланс.

Якщо в ході своєї роботи члени ревізійної комісії виявляють факти, які дозволяють говорити про загрозу суттєвим інтересам акціонерного товариства, або виявляють зловживання з боку посадових осіб, вони **зобов'язані** вимагати позачергового скликання загальних зборів акціонерів.

Джерела юридичної інформації: статті 98, 159, 160 глава 68 Цивільного кодексу України; статті 4, 23, 40, 41, 43, 44, 49, 60 Закону України «Про господарські товариства» від 19.09.91 № 1576—XII; стаття 6, розділ VII Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 № 3480—IV; Принципи корпоративного управління, затверджені рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 11.12.2003 № 571; Лист Міністерства юстиції України від 31.03.2004 № Ч—87—19; Роз'яснення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 10.11.99 № 24; Роз'яснення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 31.05.01 № 8; Лист Верховного Суду України від 01.01.2004 «Узагальнення судової практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням Закону України «Про господарські товариства» у частині регулювання діяльності акціонерних товариств».

РОЗДІЛ 5

ПРО ДЕЯКІ ВАЖЛИВІ ПИТАННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

5.1 Як змінити розмір статутного капіталу

У діяльності будь-якого акціонерного товариства може настати момент, коли виникає необхідність змінити розмір статутного капіталу (статутного фонду). Така зміна може відбуватися як у бік збільшення статутного фонду, так і в бік його зменшення. Про особливості цього процесу ми й розповімо в цьому розділі.

Зміна розміру статутного капіталу — це подія, яка безпосередньо впливає на кожного акціонера. Її наслідком може стати погіршення становища одних акціонерів і поліпшення інших. З огляду на це законодавство України встановлює низку вимог до цієї процедури. Головним чином ці вимоги спрямовані на те, щоб забезпечити врахування інтересів усіх акціонерів товариства. Саме про них і йтиметься нижче.

5.1.1 Хто і коли приймає рішення про зміну розміру статутного капіталу

Насамперед з'ясуємо — хто має право приймати рішення про зміну розміру статутного капіталу акціонерного товариства.

За загальним правилом **питання щодо зміни розміру статутного капіталу акціонерного товариства вирішують загальні збори акціонерів.**

Звертаємо вашу увагу на типову помилку, яку допускають у деяких акціонерних товариствах, а саме — збільшення статутного капіталу за рішенням правління акціонерного товариства. Корінь цієї помилки лежить у Законі України «Про господарські товариства». Цей Закон справді передбачає, що збільшення статутного капіталу не більше як на 1/3 може бути здійснене за рішенням правління, якщо це передбачено статутом.

У статутах багатьох старих акціонерних товариств така можливість передбачена. Тому, оскільки зазначена норма Закону досі не скасована, члени правління таких товариств вважають, що вони мають право прийняти рішення про незначне збільшення статутного фонду (не більше 1/3) без скликання загальних зборів. **Знайте**, — така думка є помилковою!

Річ у тім, що з 1 січня 2004 року набув чинності новий Цивільний кодекс України, який жорстко визначив, що **збільшення статутного капіталу акціонерного товариства — це компетенція загальних зборів акціонерів.** З моменту набуття чинності цією нормою Цивільного кодексу норми інших законів України застосовуються в частині, що не суперечить положенням Кодексу. Оскільки згадана вище норма Закону України «Про господарські товариства» суперечить положенням Цивільного кодексу, **вона не застосовується.** Це означає, що будь-яке рішення правління акціонерного товариства про збільшення статутного капіталу, прийняте після 1 січня 2004 року, може бути оскаржене акціонерами до суду.

Тепер розглянемо питання, в яких випадках може відбуватися зміна розміру статутного капіталу акціонерного товариства.

Рішення про збільшення статутного капіталу акціонерне товариство приймає на власний розсуд і в будь-який момент. Інша ситуація зі зменшенням статутного капіталу. В деяких випадках таке зменшення для акціонерного товариства є обов'язковим.

Припустимо, після закінчення фінансового року вартість чистих активів⁷ акціонерного товариства виявиться меншою від статутного капіталу. Тоді акціонерне товариство зобов'язане оголосити про зменшення свого статутного капіталу. Це правило починає застосовуватися з другого року існування акціонерного товариства.

5.1.2 Способи збільшення і зменшення статутного капіталу

Збільшення статутного капіталу здійснюється одним із двох шляхів (способів):

- шляхом додаткового випуску акцій;
- шляхом збільшення номінальної вартості акцій.

Раніше існував ще один варіант — обмін облигацій на акції (акціонерне товариство могло випустити облигації, а потім обміняти їх на акції). Однак із 2006 року, коли був ухвалений новий Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок», його застосовувати не можна.

Вирішуючи питання про збільшення статутного капіталу, необхідно обрати один з наведених варіантів, оскільки поєднувати їх не дозволяється.

Крім того, необхідно пам'ятати, що **спосіб збільшення розміру статутного капіталу залежить від того, за рахунок яких джерел відбувається таке збільшення**. Знайте, — *джерелами збільшення розміру статутного капіталу акціонерних товариств* можуть бути:

- **Додаткові внески (вклади)** учасників акціонерного товариства. Внеском до статутного капіталу може бути практично будь-що, що має реальну вартість і цінність для товариства: будинки, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності, цінні папери, права користування землею, водою та іншими природними ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права (зокрема на інтелектуальну власність), грошові кошти, в тому числі в іноземній валюті.
- **Реінвестиція дивідендів**, яка відбувається в тих випадках, коли власники акцій приймають рішення про спрямування належних їм дивідендів на збільшення статутного капіталу.
- **Прибуток** акціонерного товариства, частина якого за рішенням акціонерів може спрямовуватись на збільшення статутного капіталу. Пам'ятайте, — збільшувати статутний капітал за рахунок спрямування прибутку товариства до статутного капіталу має право акціонерне товариство, прибуток якого відповідно до закону не підлягає розподілу між засновниками (учасниками, акціонерами).

Збільшення статутного капіталу за рахунок *додаткових внесків* здійснюється виключно шляхом збільшення кількості акцій наявної номінальної вартості.

Збільшення розміру статутного капіталу товариства за рахунок *реінвестиції дивідендів* здійснюється виключно шляхом збільшення номінальної вартості акцій, що належать акціонерам, на дату початку строку виплати дивідендів.

Збільшення розміру статутного капіталу товариства за рахунок *спрямування прибутку до статутного капіталу* здійснюється шляхом збільшення номінальної вартості акцій, що належать акціонерам.

⁷ Говорячи простою мовою, чисті активи — це вартість усього, чим володіє акціонерне товариство.

Зменшення статутного капіталу здійснюється шляхом:

- зменшення номінальної вартості акцій;
- купівлі товариством частини випущених акцій та їх анулювання (погашення) з метою зменшення їх загальної кількості — такий спосіб можна використовувати лише за умови, що це передбачено у статуті товариства.

Поєднувати ці способи забороняється.

Для того щоб збільшити свій статутний капітал, акціонерне товариство повинно буде здійснити *емісію* нових акцій. При цьому нові акції можуть розповсюджуватися шляхом відкритого (публічного) або закритого (приватного) розміщення. Спосіб розміщення акцій залежить від виду акціонерного товариства, а також від кількості осіб, яких планується залучити як нових акціонерів:

- Закриті акціонерні товариства можуть розповсюджувати нові акції тальки шляхом закритого (приватного) розміщення.
- Відкрите акціонерне товариство може розповсюджувати нові акції шляхом закритого (приватного) розміщення, якщо акції розміщуються серед задалегідь визначеного кола фізичних та/або юридичних осіб, кількість яких не перевищує 100 (не враховуючи акціонерів товариства) на дату прийняття рішення про збільшення статутного капіталу.
- Відкрите акціонерне товариство може розповсюджувати нові акції шляхом відкритого (публічного) розміщення, якщо пропозиція акцій адресована більш як 100 фізичним та/або юридичним особам (не враховуючи акціонерів товариства).

5.1.3 Обмеження щодо збільшення і зменшення розміру статутного капіталу

Необхідно пам'ятати, що існують певні законодавчі обмеження щодо збільшення та зменшення статутного капіталу акціонерного товариства.

По-перше, не дозволяється це робити **доки статутний капітал не сплачено повністю**. Причому всі акції повинні бути оплачені за вартістю не нижче номінальної.

По-друге, не можна збільшувати статутний капітал для покриття збитків. Наприклад, якщо у підприємства справи йдуть не найкращим чином, воно кілька років поспіль отримує збитки і йому не вистачає обігових коштів, вирішити цю проблему простим збільшення статутного капіталу не можна.

По-третє, не дозволяється приймати рішення про збільшення статутного капіталу до реєстрації всіх попередніх випусків акцій, до реєстрації звітів про результати розміщення акцій та видачі свідоцтв про реєстрацію випусків акцій відповідно до законодавства України.

По-четверте, не дозволяється приймати рішення про збільшення розміру статутного капіталу, якщо після закінчення другого та кожного наступного фінансового року вартість чистих активів цього акціонерного товариства виявиться меншою від статутного капіталу.

Зменшення статутного капіталу не допускається, якщо внаслідок цього розмір статутного капіталу стане нижчим за встановлений законом мінімум.

Крім того, перш ніж зменшувати статутний капітал акціонерне товариство **зобов'язане** повідомити про це всіх своїх кредиторів. При цьому кредитори мають право вимагати дострокового припинення або виконання товариством відповідних зобов'язань та відшкодування збитків. Такі вимоги мають бути цілковито задоволені. Кредитори, які мають заперечення, в установлений строк подають копії заперечень до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. За наявності заперечень кредиторів зменшення розміру статутного фонду не допускається.

Зменшення статутного капіталу не дозволяється також до реєстрації всіх попередніх випусків акцій, до реєстрації звітів про результати розміщення акцій та видачі свідоцтв про реєстрацію випусків акцій відповідно до законодавства України.

5.1.4 Послідовність дій при збільшенні розміру статутного капіталу

Послідовність дій при збільшенні статутного капіталу акціонерного товариства залежить від джерела та способу збільшення розміру статутного капіталу.

Збільшення розміру статутного капіталу за рахунок додаткових внесків у разі відкритого (публічного) розміщення акцій

Ця процедура починається зі скликання загальних зборів акціонерів товариства, на яких приймають низку важливих рішень, пов'язаних зі збільшенням статутного капіталу. Як мінімум, мають бути ухвалені рішення про:

- збільшення розміру статутного капіталу товариства шляхом збільшення кількості акцій існуючої номінальної вартості за рахунок додаткових внесків;
- відкрите (публічне) розміщення акцій, затвердження протоколу рішення про відкрите (публічне) розміщення акцій та затвердження проспекту емісії акцій;
- визначення (якщо це не визначено статутом) уповноваженого органу товариства, якому надаються повноваження, необхідні для проведення публічного розміщення акцій. У ролі такого органу може виступати будь-який орган управління акціонерним товариством: загальні збори акціонерів товариства, виконавчий орган, наглядова рада.

Наступним кроком акціонерне товариство повідомляє своїх акціонерів про заплановане збільшення статутного капіталу і надає їм можливість скористатися переважним правом на викуп нових акцій. Від акціонерів, які не бажають скористатися своїм переважним правом, необхідно отримати письмове підтвердження про відмову від використання свого переважного права на придбання акцій.

Після цього необхідно підготувати та подати до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку або її територіального органу (до реєструвального органу) заяву та необхідні документи для реєстрації випуску акцій та проспекту їх емісії.

Далі відбувається реєстрація в реєструвальному органі випуску акцій, проспекту емісії акцій та видача товариству тимчасового свідоцтва про

реєстрацію випуску акцій. При цьому акціям присвоюється міжнародний ідентифікаційний номер.

Наступний крок — укладання з депозитарієм договору про обслуговування емісії або з реєстратором — договору про ведення реєстру власників іменних акцій. Якщо підприємство вже має такі договори (вони могли бути укладені при створенні акціонерного товариства), нові договори можна не укладати.

За наявності зазначених вище договорів та тимчасового свідоцтва про реєстрацію випуску акцій підприємство може замовляти виготовлення сертифікатів цінних паперів (у разі розміщення акцій у документарній формі) або розміщення глобального сертифіката (в разі розміщення акцій у бездокументарній формі).

Одночасно з цим товариство повинно повідомити акціонерів про збільшення статутного капіталу за рахунок додаткових внесків. Таке повідомлення здійснюється шляхом опублікування зареєстрованого проспекту емісії акцій у повному обсязі в офіційному друкованому виданні Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Відповідна публікація має вийти не пізніше як за 10 днів до початку відкритого (публічного) розміщення акцій та не пізніше 15 робочих днів до дати початку строку реалізації акціонерами свого переважного права на придбання акцій, що передбачені до розміщення. Структура такого повідомлення наведена нижче.

Зміст повідомлення про збільшення статутного капіталу за рахунок додаткових внесків

- Найменування та місцезнаходження товариства, номер телефону, факсу.
- Розмір статутного капіталу.
- Дата і номер протоколу загальних зборів акціонерів товариства, на яких прийнято рішення про збільшення статутного капіталу та про розміщення акцій.
- Загальна кількість акцій, що пропонуються до розміщення, їх тип, номінальна вартість.
- Загальна номінальна вартість акцій, що передбачена до розміщення.
- Форма існування акцій (документарна, бездокументарна).
- Строк і порядок реалізації акціонерами свого переважного права на придбання акцій, що пропонуються до розміщення.
- Строк прийняття письмових підтверджень про відмову від реалізації акціонерами свого переважного права на придбання акцій, що пропонуються до розміщення (у разі, якщо це передбачено умовами розміщення).
- Дата початку та закінчення розміщення акцій.
- Опис порядку розміщення акцій та їх оплати.
- Перелік уповноважених осіб (прізвище, ім'я, по батькові та посада) із зазначенням наданих їм повноважень та визначення місця і порядку здійснення дій щодо реалізації акціонерами свого переважного права на придбання акцій (у разі визначення таких осіб).

Наступний етап — відкрите розміщення акцій. Протягом установленого в рішенні про розміщення акцій строку особи, які бажають придбати акції, подають заяву на придбання акцій та укладають договір купівлі-продажу акцій. Оплата акцій здійснюється відповідно до умов емісії за ціною не нижче номінальної вартості, не пізніше дня затвердження уповноваженим органом товариства результатів відкритого (публічного) розміщення акцій та звіту про результати відкритого (публічного) розміщення акцій.

По завершенню строку відкритого (публічного) розміщення акцій уповноважений орган акціонерного товариства (як правило, загальні збори акціонерів) затверджує результати розміщення акцій та *звіт про результати відкритого (публічного) розміщення акцій*. Крім того, з урахуванням результатів розміщення акцій, загальні збори акціонерів затверджують зміни до статуту товариства. Зміни до статуту повинні бути належним чином зареєстровані у державного реєстратора.

Зареєструвавши зміни до статуту, уповноважені особи акціонерного товариства подають до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку або її територіального органу (далі — реєструвальний орган) заяву та інші документи для реєстрації звіту про результати відкритого (публічного) розміщення акцій.

Реєструвальний орган розглядає подані документи і приймає рішення про реєстрацію звіту про результати відкритого (публічного) розміщення акцій або про відмову в такій реєстрації. В разі позитивного рішення акціонерному товариству видають *свідоцтво про реєстрацію випуску акцій*. Копію цього свідоцтва необхідно надати до депозитарію, з яким укладено договір про обслуговування емісії акцій, або реєстратора, з яким укладено договір про ведення реєстру власників іменних цінних паперів.

Останній крок — розкриття акціонерним товариством інформації, що міститься в звіті про результати відкритого (публічного) розміщення акцій, шляхом опублікування звіту в офіційному друкованому виданні Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Така публікація має вийти не пізніше як протягом 15 робочих днів після реєстрації звіту реєструвальним органом.

Збільшення розміру статутного капіталу за рахунок додаткових внесків у разі закритого (приватного) розміщення акцій.

Так само як і в попередньому випадку процес починається з проведення загальних зборів акціонерів, на яких приймають рішення про:

- збільшення розміру статутного капіталу товариства шляхом збільшення кількості акцій існуючої номінальної вартості за рахунок додаткових внесків;
- закрите (приватне) розміщення акцій та затвердження протоколу рішення про закрите (приватне) розміщення акцій;
- затвердження переліку інших інвесторів, серед яких передбачено розміщення акцій, відповідно до яких прийнято рішення про розміщення;
- визначення уповноваженого органу емітента, якому надаються повноваження, необхідні для проведення закритого (приватного) розміщення акцій (перелік таких повноважень є практично ідентичним до наведеного вище).

Далі необхідно персонально повідомити про збільшення статутного капіталу та закриті розміщення акцій всіх акціонерів товариства та інших інвесторів, перелік яких затверджено загальними зборами. На це законодавством відведено п'ять робочих днів після затвердження загальними зборами акціонерів рішення про збільшення статутного капіталу.

Крім того, необхідно опублікувати відповідне повідомлення в офіційному друкованому виданні Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Зміст такого повідомлення аналогічний наведеному вище.

Потім виконуються дії в такій послідовності:

- подання до реєстрального органу заяви та всіх необхідних документів для реєстрації випуску акцій;
- реєстрація в реєстральному органі випуску акцій та видача товариству тимчасового свідоцтва про реєстрацію випуску акцій;
- присвоєння акціям міжнародного ідентифікаційного номера;
- укладення з депозитарієм договору про обслуговування емісії або з реєстратором — договору про ведення реєстру власників іменних цінних паперів (якщо попередньо договори не уклалися);
- виготовлення сертифікатів цінних паперів (у разі розміщення акцій у документарній формі) або розміщення глобального сертифіката (у разі розміщення акцій у бездокументарній формі).

По завершенню цих дій починається закриті розміщення акцій, яке проходить у два етапи.

Перший етап — реалізація акціонерами свого переважного права на придбання акцій, відповідно до яких прийнято рішення про розміщення. Протягом установленого в рішенні про розміщення акцій строку акціонером подається заява, укладається договір купівлі-продажу акцій. Акціонер здійснює сплату акцій відповідно до умов емісії за ціною не нижче номінальної вартості, не пізніше дня затвердження уповноваженим органом товариства результатів закритого (приватного) розміщення акцій та звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій.

Другий етап — закриті (приватне) розміщення акцій серед інших інвесторів, перелік яких затверджено загальними зборами акціонерів товариства, та існуючих акціонерів у кількості, що перевищує кількість акцій, на яку акціонер реалізував своє переважне право.

Після завершення закритого розміщення акцій необхідно здійснити такі кроки:

- затвердження уповноваженим органом товариства результатів закритого (приватного) розміщення акцій та звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій;
- затвердження загальними зборами акціонерів товариства змін до статуту, пов'язаних із збільшенням статутного капіталу акціонерного товариства, з урахуванням результатів розміщення акцій;
- реєстрація змін до статуту товариства, пов'язаних зі збільшенням статутного капіталу акціонерного товариства, в органах державної реєстрації;
- подання до реєстрального органу заяви та всіх необхідних документів для реєстрації звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій;
- реєстрація реєстральним органом звіту про результати закритого

- (приватного) розміщення акцій;
- отримання свідоцтва про реєстрацію випуску акцій;
- надання емітентом до депозитарію, з яким укладено договір про обслуговування емісії акцій і оформлено глобальний сертифікат, або реєстратору, з яким укладено договір про ведення реєстру власників іменних цінних паперів (крім випадків, коли облік прав за акціями веде емітент), копії свідоцтва про реєстрацію випуску акцій.

Збільшення розміру статутного капіталу за рахунок реінвестиції дивідендів.

Ця процедура є значно простішою за попередні. Пов'язано це з тим, що при збільшенні статутного капіталу за рахунок реінвестиції дивідендів **не відбувається відкритого чи закритого розміщення акцій**. Нові акції обмінюються на старі, а кількість акціонерів залишається незмінною.

Починається все так само, як і в попередніх випадках, з проведення загальних зборів акціонерів. На цих зборах необхідно ухвалити рішення про:

- затвердження річних результатів діяльності товариства та порядку розподілу прибутку;
- збільшення розміру статутного капіталу товариства за рахунок реінвестиції дивідендів шляхом збільшення номінальної вартості акцій;
- випуск акцій шляхом збільшення номінальної вартості акцій та обміну акцій старої номінальної вартості на акції нової номінальної вартості;
- затвердження змін до статуту товариства, пов'язаних зі збільшенням статутного капіталу шляхом збільшення номінальної вартості акцій.

У разі, якщо загальні збори ухвалили необхідні рішення уповноважений орган акціонерного товариства повинен персонально повідомити всіх акціонерів про прийняті рішення. Зробити це необхідно протягом п'яти робочих днів після прийняття загальними зборами зазначеного рішення. Зміст такого повідомлення наводимо нижче.

Зміст повідомлення про збільшення статутного капіталу акціонерного товариства за рахунок реінвестиції дивідендів

- Найменування та місцезнаходження товариства.
- Розмір статутного капіталу.
- Дата і номер протоколу загальних зборів, на яких приймалося рішення про збільшення статутного капіталу.
- Нова номінальна вартість.
- Сумарна вартість нарахованих дивідендів, що направляється на збільшення статутного капіталу.
- Строк початку та закінчення виплати дивідендів (згідно зі статутом товариства та/або рішенням загальних зборів акціонерів товариства).
- Дата початку та закінчення обміну акцій старої номінальної вартості на акції нової номінальної вартості.
- Перелік уповноважених осіб (прізвище, ім'я, по батькові та посада) із зазначенням наданих їм повноважень та визначення місця і порядку здійснення дій щодо збільшення статутного капіталу за рахунок реінвестиції дивідендів (у разі визначення таких осіб).

Крім того, необхідно опублікувати відповідне повідомлення в офіційному друкованому виданні Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Така публікація має вийти не пізніше 15 робочих днів до початку строку обміну акцій старої номінальної вартості на акції нової номінальної вартості.

Потім виконуються дії в такій послідовності:

- реєстрація змін до статуту товариства, пов'язаних зі збільшенням статутного капіталу акціонерного товариства, в органах державної реєстрації;
- подання до реєструвального органу заяви та всіх необхідних документів для реєстрації випуску акцій;
- реєстрація в реєструвальному органі випуску акцій та видача товариству свідоцтва про реєстрацію випуску акцій;
- присвоєння акціям міжнародного ідентифікаційного номера;
- укладення з депозитарієм договору про обслуговування емісії та розміщення акцій або з реєстратором — договору про ведення реєстру власників іменних цінних паперів (за відсутності попередньо укладених договорів);
- виготовлення сертифікатів цінних паперів (у разі розміщення акцій у документарній формі) або розміщення глобального сертифіката (у разі розміщення акцій у бездокументарній формі);
- обмін акцій старої номінальної вартості на акції нової номінальної вартості.

Збільшення розміру статутного капіталу за рахунок спрямування прибутку до статутного капіталу.

У даному випадку процедура буде майже ідентичною процедурі збільшення розміру статутного капіталу за рахунок реінвестиції дивідендів (дивись вище).

Відмінність полягає лише в тих рішеннях, які мають прийняти загальні збори акціонерів. Знайте, підставою для спрямування прибутку до статутного капіталу є рішення загальних зборів про:

- затвердження річних результатів діяльності товариства та спрямування прибутку на збільшення розміру статутного капіталу пропорційно частці кожного з акціонерів (засновників, учасників) у статутному капіталі без розподілу цього прибутку між акціонерами (засновниками, учасниками) у вигляді дивідендів;
- збільшення розміру статутного капіталу товариства за рахунок спрямування прибутку до статутного капіталу шляхом збільшення номінальної вартості акцій;
- випуск акцій шляхом збільшення номінальної вартості акцій та обміну акцій старої номінальної вартості на акції нової номінальної вартості;
- затвердження змін до статуту товариства, пов'язаних зі збільшенням статутного капіталу шляхом збільшення номінальної вартості акцій.

5.1.5 Послідовність дій при зменшенні розміру статутного капіталу за рахунок зменшення кількості акцій

Як зазначено вище, одним із способів зменшення статутного капіталу акціонерного товариства є зменшення кількості акцій існуючої номінальної вартості.

Для того, щоб зменшити кількість акцій товариство повинно викупити частину власних акцій і анулювати їх. Одразу зазначимо, що викупати власні акції підприємство може і до прийняття рішення про зменшення статутного капіталу. Більше того, те, що товариство викупує свої акції ще не свідчить про плани зменшувати статутний капітал. Адже викуплені акції можуть не тільки анулювати. Підприємство може перепродати їх, розповсюдити серед своїх працівників, обміняти на корпоративні права в іншому підприємстві тощо.

Існує три можливих сценарії, за якими може відбуватись зменшення розміру статутного капіталу за рахунок зменшення кількості акцій.

Опис сценарію	Коли застосовується
1. Придбання товариством частини вибутих власних акцій та їх наступне анулювання.	Застосовується в тих випадках, коли на момент прийняття рішення про зменшення статутного капіталу шляхом зменшення кількості акцій на балансі товариства немає власних акцій (викуплених раніше).
2. Анулювання раніше викуплених акцій.	Застосовується в тих випадках, коли на момент прийняття рішення про зменшення статутного капіталу шляхом зменшення кількості акцій на балансі товариства є раніше викуплені акції.
3. Анулювання раніше викуплених акцій + додатковий викуп власних акцій та їх наступне анулювання.	Застосовується у випадках коли: <ul style="list-style-type: none"> ▪ на балансі товариства є раніше викуплені акції; ▪ акцій, що обліковуються на балансі товариства, не вистачає для зменшення статутного капіталу до потрібного розміру.

Послідовність дій залежатиме від того, який сценарій реалізовується. Для першого і третього сценаріїв процедура є однаковою, тому надалі ми розглядатимемо їх разом.

Варіант 1 / Варіант 3	Варіант 2
Крок 1. Проведення загальних зборів акціонерів, які приймають рішення про:	
зменшення розміру статутного капіталу;	зменшення розміру статутного капіталу;
визначення уповноваженого органу товариства (якщо це не визначено статутом), якому надаються повноваження щодо: <ul style="list-style-type: none"> ▪ здійснення персонального повідомлення акціонерів про прийняті рішення про зменшення розміру статутного капіталу та про придбання (викуп) власних акцій з метою їх анулювання; ▪ повідомлення кредиторів про зменшення статутного капіталу; ▪ прийняття від акціонерів заяв про продаж акцій; ▪ отримання заперечень кредиторів на зменшення розміру статутного капіталу товариства (в разі наявності таких); ▪ укладання договорів купівлі-продажу акцій, що викупуються товариством. 	визначення уповноваженого органу товариства (якщо це не визначено статутом), якому надаються повноваження щодо: <ul style="list-style-type: none"> ▪ повідомлення кредиторів про зменшення статутного капіталу; ▪ отримання заперечень кредиторів на зменшення розміру статутного капіталу товариства (у разі наявності таких).

<p>придбання (вкуп) власних акцій з метою їх анулювання та затвердження протоколу рішення про придбання (вкуп) власних акцій — якщо питання придбання акцій віднесено до компетенції загальних зборів акціонерів статутом товариства⁸.</p>	<p><i>Таке рішення не приймається.</i></p>
<p><i>Таке рішення не приймається.</i></p>	<p>Затвердження змін до статуту, пов'язаних зі зменшенням статутного капіталу товариства.</p>
<p>Крок 2. Уповноважений орган протягом п'яти робочих днів після прийняття рішення загальними зборами, зобов'язаний надіслати всім акціонерам персональні письмові повідомлення де мають бути розкриті такі відомості:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ найменування та місцезнаходження товариства; ▪ розмір статутного капіталу; ▪ дата й номер протоколу загальних зборів, на яких приймалося рішення про зменшення статутного капіталу; ▪ загальна кількість акцій, що анулюються, їх тип, номінальна вартість, форма існування акцій (документарна, бездокументарна) (у разі прийняття рішення про зменшення розміру статутного капіталу шляхом купівлі товариством частини випущених акцій); ▪ нова номінальна вартість (у разі зменшення статутного капіталу шляхом зменшення номінальної вартості акцій); ▪ строк подання заперечень кредиторів на зменшення розміру статутного капіталу товариства; ▪ дата початку та закінчення обміну акцій старої номінальної вартості на акції нової номінальної вартості (у разі зменшення статутного капіталу шляхом зменшення номінальної вартості акцій); ▪ перелік уповноважених осіб (прізвище, ім'я, по батькові та посада) із зазначенням наданих їм повноважень та визначення місця і порядку здійснення дій щодо зменшення статутного капіталу (у разі визначення таких осіб загальними зборами акціонерів). 	<p><i>Не здійснюється.</i></p>
<p>Крок 3. Розкриття інформації про зменшення статутного капіталу. Інформація розкривається за формою, яка наведена у 1.1.1i)Додаток VI:</p>	
<p>Крок 4. Розкриття інформації про придбання (вкуп) власних акцій. Інформація розкривається за формою, яка наведена у 1.1.1i)Додаток V: .</p>	<p><i>Не здійснюється</i></p>

⁸ Ці питання відповідно до статут можуть бути віднесені до компетенції іншого органу управління (наприклад, правління). В такому разі відповідне рішення має ухвалити цей орган.

Крок 5. Викуп акцій та їх анулювання.	Крок 5: Анулювання раніше викуплених акцій.
Крок 6. Проведення після завершення придбання (викупу) власних акцій загальних зборів акціонерів товариства та затвердження на них змін до статуту, пов'язаних зі зменшенням статутного капіталу товариства.	Не здійснюється. Зміни до статуту затверджуються на перших загальних зборах (крок 1).

Далі послідовність дій буде однакова для всіх варіантів. Вона включатиме:

- реєстрацію змін до статуту товариства, пов'язаних зі зменшенням статутного капіталу акціонерного товариства, в органах державної реєстрації;
- подання до реєструвального органу заяви та всіх необхідних документів для реєстрації випуску акцій;
- реєстрація в реєструвальному органі випуску акцій та видача товариству свідоцтва про реєстрацію випуску акцій;
- присвоєння акціям міжнародного ідентифікаційного номера;
- унесення до системи реєстру змін (у разі документарної форми існування акцій) або депонування нового глобального сертифіката (в разі бездокументарної форми існування акцій).

Після вивчення цього переліку у вас могло виникнути запитання: а навіщо реєструвати випуск акцій? Хіба нові акції випускаються? Спробуємо на нього відповісти.

Незважаючи на те, що нові акції не випускаються (не емітуються), законодавство вимагає після анулювання здійснити *реєстрацією випуску акцій на суму зменшеного статутного капіталу*. Наприклад, акціонерне товариство мало статутний капітал у розмірі 3 млн. гривень. Товариство викупило і анулювало акцій на суму 1 млн. гривень. Отже, таке товариство зобов'язане здійснити реєстрацією випуску акцій на суму 2 млн. гривень (новий розмір статутного капіталу).

Знайте, при такій реєстрації нові акції не випускаються і, відповідно, розміщення чи обмін акцій не здійснюється. Така реєстрація потрібна для того, щоб внести зміни до відповідних державних реєстрів, в яких накопичується інформація про те, яке акціонерне товариство і скільки акцій емітувало, яка загальна вартість таких акцій тощо.

5.1.6 Порядок зменшення розміру статутного капіталу акціонерного товариства шляхом зменшення номінальної вартості акцій

Для того, щоб зменшити статутний капітал шляхом зменшення номінальної вартості акцій, необхідно скликати і провести загальні збори акціонерів, які повинні прийняти рішення про:

- зменшення розміру статутного капіталу товариства;
- випуск акцій шляхом зменшення номінальної вартості акцій та обміну акцій старої номінальної вартості на акції нової номінальної вартості

та затвердження протоколу рішення про випуск акцій;

- затвердження змін до статуту, пов'язаних зі зменшенням статутного капіталу товариства.

У разі потреби загальні збори акціонерів можуть визначити уповноважених осіб, яким надаються повноваження щодо:

- здійснення персонального повідомлення акціонерів про прийняті загальними зборами акціонерів товариства рішення щодо зменшення розміру статутного капіталу;
- повідомлення кредиторів про зменшення статутного капіталу;
- отримання заперечень кредиторів на зменшення розміру статутного капіталу товариства (у разі наявності таких);
- проведення дій щодо випуску акцій шляхом зменшення номінальної вартості акцій та обміну акцій старої номінальної вартості на акції нової номінальної вартості.

Ці уповноважені особи повинні забезпечити персональне повідомлення всіх акціонерів товариства про прийняті рішення, а також розкриття інформації про зменшення статутного капіталу та про придбання (викуп) власних акцій. Порядок виконання цих вимог аналогічний описаному в попередньому розділі посібника.

У вас може виникнути запитання: а чому ми написали про викуп акцій? Хіба акціонерне товариство повинно викуповувати свої акції перед зменшенням їх номінальної вартості?

Ні, не повинно. Проте законодавство передбачає право акціонера відмовитись від обміну своїх акцій на нові акції меншої номінальної вартості. В такому разі акціонерне товариство зобов'язане викупити в акціонера його акції за ціною не менше номінальної.

Після того як усі питання з невдоволеними акціонерами і кредиторами вирішені, необхідно:

- зареєструвати зміни до статуту товариства, пов'язані зі зменшенням статутного капіталу акціонерного товариства, в органах державної реєстрації;
- подати до реєстрального органу заяви та всі необхідні документи для реєстрації випуску акцій;
- дочекатись рішення про реєстрацію випуску акцій та отримати свідоцтво про реєстрацію випуску акцій;
- укласти (за потреби) з депозитарієм договір про обслуговування емісії акцій або з реєстратором — про ведення реєстру власників іменних цінних паперів;
- оформити та депонувати новий глобальний сертифікат випуску акцій (у разі бездокументарної форми випуску акцій);
- у разі документарної форми випуску акцій:
 - виготовити сертифікати цінних паперів нової номінальної вартості;
 - здійснити обмін акцій старої номінальної вартості на акції нової номінальної вартості;
 - внести оновлену інформацію до системи реєстру власників іменних цінних паперів.

5.2 Деномінація акцій

Як ми не раз зазначали вище, кожна акція має свою номінальну вартість, яка визначається під час випуску таких акцій. **Знайте**, — в процесі діяльності акціонерного товариства номінальна вартість його акцій може змінюватись. Про один з таких випадків ми розповіли в попередньому розділі. Зокрема там ішлося про те, що зменшення/збільшення номінальної вартості акцій є одним із способів зменшення/збільшення статутного капіталу акціонерного товариства.

Проте зміна номінальної вартості акцій може відбуватися і без зміни розміру статутного капіталу. Кожне акціонерне товариство має право змінити номінал акцій шляхом випуску акцій нової номінальної вартості та конвертації (обміну) акцій попередніх випусків на акції нової номінальної вартості тих самих категорії та типу. Така операція називається *деномінацією*.

Відповідно до законодавства **деномінація акцій** визначається як *зміна номінальної вартості всіх випущених одним акціонерним товариством акцій, що супроводжується дробленням або консолідацією акцій*.

Є два способи деномінації акцій. Перший — **дроблення акцій**, що по суті є процесом зменшення номінальної вартості всіх акцій. При дробленні номінальна вартість усіх акцій ділиться на заздалегідь визначений коефіцієнт деномінації. При цьому кількість акцій збільшується пропорційно коефіцієнту дроблення.

Наприклад, поточна номінальна вартість становить 500 грн., їх кількість — 10 000, а сумарна вартість — 5 млн. грн. Акціонерне товариство прийняло рішення про випуск акцій нової номінальної вартості. При цьому вирішено, що коефіцієнт деномінації буде дорівнювати 5. За таких умов після дроблення акцій матимемо таку ситуацію: номінальна вартість становить 100 грн., їх кількість — 50 000, а сумарна вартість — 5 млн. грн.

Другий спосіб деномінації — **консолідація акцій**. Це зворотний до дроблення акцій процес, під час якого збільшується номінальна вартість усіх випущених товариством акцій з одночасним пропорційним зменшенням загальної кількості акцій відповідно до коефіцієнта деномінації.

Якщо повернутись до наведеного вище прикладу і припустити, що при випуску нових акцій коефіцієнт деномінації буде дорівнювати 1/2, отримаємо таку ситуацію: номінальна вартість нових акцій становитиме 1000 грн., їх кількість — 5000, а сумарна вартість — 5 млн. грн.

З наведених вище прикладів ви можете переконатися, що **деномінація акцій** (через консолідацію або дроблення) **не призводить до зміни розміру статутного капіталу акціонерного товариства**. Адже загальна номінальна вартість акцій не змінюється.

Процес деномінації акцій доволі простий. Адже при випуску акцій нової номінальної вартості без зміни розміру статутного капіталу відкритий продаж акцій не здійснюється, інформація про випуск акцій реєстрації не підлягає.

Спочатку загальні збори акціонерів повинні прийняти рішення про випуск акцій нової номінальної вартості. При цьому визначається *коефіцієнт деномінації*.

Далі виконавчий орган товариства готує повідомлення про деномінацію акцій, яке повинно містити:

- найменування та місцезнаходження акціонерного товариства, номери телефону або факсу та код за ЄДРПОУ;
- розмір статутного капіталу, кількість та номінальну вартість акцій на момент прийняття рішення про деномінацію;
- дату й номер рішення (протоколу) про випуск (емісію) акцій нової номінальної вартості;
- загальну суму випуску акцій із зазначенням номінальної вартості, кількості, типу й категорії акцій;
- серії та порядкові номери акцій;
- термін, порядок та місце отримання акціонерами акцій нової номінальної вартості;
- застереження щодо відсутності обмеження терміну обміну акцій.

Це повідомлення направляють до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку і акціонерам-держателям іменних акцій персонально (способом, передбаченим статутом). Крім того, його необхідно надрукувати в місцевій пресі за місцезнаходженням акціонерного товариства і в одному з офіційних друкованих видань Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України чи Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Після цього відбувається оцінка та викуп акцій або обмін акцій старої номінальної вартості на письмові зобов'язання про видачу відповідної кількості акцій нової номінальної вартості.

Акціонерне товариство зобов'язане викупити акції у тих акціонерів, які вимагають цього, в разі якщо ці акціонери не голосували за прийняття загальними зборами рішення про деномінацію акцій або голосували проти такого рішення. Викуп акцій здійснюється за ціною, що визначається за домовленістю сторін, але не нижчою за номінальну вартість акцій.

За наслідками обміну акцій старої номінальної вартості на письмові зобов'язання про видачу відповідної кількості акцій нової номінальної вартості складається спеціальний звіт. Він повинен містити інформацію про:

- фактичну дату початку і фактичну дату закінчення обміну;
- кількість акцій, на які видані письмові зобов'язання;
- кількість акцій, на які не були видані письмові зобов'язання, із зазначенням причин.

Звіт про наслідки обміну акцій старої номінальної вартості на письмові зобов'язання про видачу відповідної кількості акцій нової номінальної вартості засвідчується підписом керівника та печаткою акціонерного товариства, підписом та печаткою аудитора (аудиторської фірми), а також підписом та печаткою торговця цінними паперами (якщо акціонерне товариство користується послугами останнього).

Наступним кроком є внесення змін до статуту, які стосуються нової номінальної вартості та кількості акцій. Зміни до статуту мають бути зареєстровані відповідно до чинного законодавства України.

Коли зміни до статуту будуть зареєстровані, необхідно зареєструвати в органах Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку випуск акцій нової номінальної вартості. Для цього необхідно не пізніше 60 календарних днів від дати державної реєстрації змін до статуту подати до зазначеного державного органу документи, перелік яких ми наводимо нижче.

Документи, які подаються для реєстрації випуску акцій під час деномінації.

- Заява про реєстрацію випуску акцій нової номінальної вартості (1.1.1i) Додаток IV:).
- Нотаріально засвідчена копія статуту або змін до нього, пов'язаних зі зміною номінальної вартості без зміни розміру статутного капіталу, затверджених загальними зборами акціонерів, копія свідоцтва про державну реєстрацію товариства та копії свідоцтв про реєстрацію попередніх випусків акцій.
- Проміжна фінансова звітність за звітний період, що передував кварталу, в якому подаються документи для реєстрації випуску акцій, до яких входять баланс та звіт про фінансові результати, засвідчені підписами та печаткою акціонерного товариства та аудитора (аудиторської фірми), а також висновок аудитора (аудиторської фірми) і довідка про фінансовий стан товариства.
- Примірник друкованого видання, в якому опубліковане повідомлення про деномінацію.
- Протокол або належним чином засвідчений витяг з протоколу загальних зборів акціонерного товариства у частині:
 - прийняття рішення про деномінацію акцій. У рішенні про деномінацію має бути вказано вид деномінації (дроблення чи консолідація), коефіцієнт деномінації (у випадку консолідації — менше одиниці, у випадку дроблення — більше одиниці), дата початку обміну акцій старої номінальної вартості на письмові зобов'язання про видачу акцій нової номінальної вартості та місце проведення зазначеного обміну;
 - прийняття рішення про випуск акцій;
 - затвердження змін до статуту товариства (статуту товариства в новій редакції), пов'язаних зі зміною номінальної вартості та кількістю акцій без зміни розміру статутного фонду.

Протокол (витяг з протоколу) має містити відомості про кількість та відсоток голосів акціонерів товариства, що брали участь у зборах, а також відомості про результати голосування акціонерів щодо кожного із зазначених питань. Протокол (витяг з протоколу) повинен бути прошитий, пронумерований та підписаний головою і секретарем зборів, керівником акціонерного товариства та засвідчений печаткою акціонерного товариства.

- Довідка від реєстратора (при документарній формі випуску акцій) або депозитарія (при бездокументарній формі випуску акцій) про можливість здійснення обміну акцій старої номінальної вартості на цілу кількість акцій нової номінальної вартості для кожного акціонера (при проведенні консолідації акцій). Довідка складається в довільній формі і має містити підтвердження можливості здійснення зазначеного обміну всім акціонерам товариства на дату прийняття рішення про деномінацію.
- Звіт про наслідки обміну акцій старої номінальної вартості на письмові зобов'язання про видачу відповідної кількості акцій нової номінальної вартості.

Отримавши повний пакет документів, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку протягом 30 днів повинна здійснити реєстрацію випуску акцій. Або ж відмовити у такій реєстрації.

Знайте, відповідно до законодавства підставами для такої відмови можуть бути виключно:

- невідповідності поданих документів вимогам чинного законодавства;
- порушення описаної нами вище послідовності дій;
- виявлення на дату реєстрації порушень порядку скликання та/або проведення загальних зборів акціонерів, на яких приймалося рішення про зміну номінальної вартості та кількості акцій без зміни розміру статутного фонду;
- неподання або неопублікування у встановленому порядку регулярної інформації (звітності) емітента цінних паперів (для відкритих акціонерних товариств);
- прийняття уповноваженою особою реєструвального органу або органами судової влади рішення про зупинення обігу (розміщення) цінних паперів, яке є чинним на дату реєстрації, відповідно до законодавства;
- відсутності будь-якого з наведених вище документів.

У разі відмови на адресу акціонерного товариства мають надіслати відповідне повідомлення, яке обов'язково повинно містити правове обґрунтування такої відмови.

У процесі розгляду поданих документів від акціонерного товариства можуть вимагати надання додаткових документів, які підтверджують дані, зазначені в документах, що надаються для реєстрації випуску акцій.

При реєстрації випуску акцій попередні свідоцтва про реєстрацію випуску акцій анулюються і акціонерному товариству видають свідоцтво про реєстрацію випуску акцій нової номінальної вартості. Це свідоцтво є підставою для друкування бланків сертифікатів цінних паперів, якщо цінні папери випускаються в документарній формі. Якщо цінні папери випускаються у бездокументарній формі, свідоцтво є підставою для оформлення глобального сертифіката до депозитарію.

Останнім етапом деномінації (який починається після реєстрації випуску акцій) є обмін письмових зобов'язань на акції нової номінальної вартості.

Необхідно пам'ятати, що в процесі такого обміну змінюється тільки кількість акцій, що належать кожному з акціонерів. Сумарна вартість акцій у кожного акціонера повинна залишатися незмінною. Тобто, якщо хтось володів акціями на суму 1000 гривень, після деномінації він також повинен володіти акціями на суму 1000 гривень.

Строк обміну акцій обмежувати не дозволяється. Тому акціонери мають право обміняти свої акції тоді, коли їм це зручно.

5.3 Аудит діяльності акціонерних товариств

В одному з попередніх розділів йшлося про те, що деякі акціонерні товариства зобов'язані публікувати для широкого загалу документи, що містять інформацію про показники діяльності товариства. **Знайте**, — ці акціонерні товариства зобов'язані щороку проходити аудиторську перевірку.

Для чого потрібна така перевірка? Відповідь на це запитання дуже проста. Вона потрібна для того, щоб *незалежна сторона* (аудитор) підтвердив (чи, навпаки, спростував) правильність річної фінансової звітності підприємства.

Ми не дарма виділили слова «незалежна сторона». Адже на такій незалежності наполягає законодавство України, яке забороняє залучати до аудиторської перевірки осіб акціонерного товариства, які пов'язані майновими інтересами з товариством чи з його учасниками.

Аудит діяльності акціонерного товариства може в обов'язковому порядку проводитись і в інших випадках. Зокрема, якщо цього вимагають акціонери, які разом володіють не менш як десятьма відсотками акцій. Таку вимогу акціонери мають право висувати в будь-який час. При цьому аудит проводиться незалежно від того чи закінчився звітний рік, чи ні.

Законодавство України не містить жодних обмежень щодо того, скільки разів на рік акціонери можуть вимагати проведення аудиту діяльності акціонерного товариства. Теоретично такі вимоги можуть висуватися хоч щомісяця. Зрозуміло, що це може створити певні проблеми для акціонерного товариства. Адже аудит відволікає увагу керівників, фінансистів і бухгалтерів товариства від виконання своїх прямих обов'язків. З огляду на це в законодавстві встановлено непрямі запобіжники, існування яких має стримувати акціонерів від зловживання своїм правом вимагати обов'язкового аудиту. **Знайте**, — відповідно до законодавства витрати, пов'язані з проведенням аудиту, покладаються на осіб, на вимогу яких він здійснюється. Винятком є випадки, коли загальними зборами акціонерів ухвалене рішення про інше. Наприклад, про те, що такі витрати відшкодовуються за рахунок коштів акціонерного товариства.

Саме це і править за той запобіжник, про який ми говорили. Адже вартість аудиту є достатньо високою. Навіть для підприємств. Тому навряд чи окремих акціонер згоден буде регулярно витрачати чималеньку суму на аудит підприємства, акціями якого він володіє.

5.4 Виплата дивідендів

5.4.1 Коли виплачують дивіденди

За загальним правилом дивіденди за акціями виплачуються **один раз на рік** за підсумками календарного року. Виплата дивідендів за підсумками кварталу чи півріччя законодавством не передбачена.

Крім того, дивіденди можуть виплачуватись акціонерам **одноразово** в повному обсязі, якщо саме такий порядок передбачено статутом товариства.

Багато акціонерів помилково вважають, що якщо за результатом своєї діяльності протягом року підприємство отримало прибуток, воно мусить виплатити своїм акціонерам дивіденди. Насправді це не так.

До виплати дивідендів підприємство має сплатити встановлені законодавством податки, інші платежі у бюджет, проценти за банківський кредит. Чистий прибуток, який залишається після цього, розподіляється відповідно до принципів, які закріплені статутом акціонерного товариства. Частину можуть направити на розширення та оновлення виробництва, частину — на фінансові інвестиції, придбання нерухомості, створення та поповнення фондів товариства. За рахунок чистого прибутку акціонерне товариство може фінансувати соціальні програми тощо. Тобто, прибуток не обов'язково спрямовується на виплату дивідендів. Тим паче, що **законодавство України не зобов'язує акціонерні товариства виплачувати дивіденди щороку**.

Отже, те, що ви є акціонером якогось підприємства, ще не означає, що ви щороку отримуватимете дивіденди. Винятком є лише власники привілейованих акцій. Вони повинні отримати дивіденди в будь-якому випадку.

5.4.2 Прийняття рішення про виплату і виплата дивідендів

Порядок розподілу прибутку та виплати дивідендів детально визначається в статутах акціонерних товариств. Тож з'ясувати, яким чином на тому чи іншому підприємстві приймають рішення і виплачують дивіденди можна лише вивчивши статут такого підприємства.

Однак існують певні загальні вимоги щодо такого порядку, які визначені в законодавстві України. На них ми й акцентуємо вашу увагу.

Насамперед, вони визначають, хто готує пропозиції щодо розподілу прибутку. Знайте — такі пропозиції готує уповноважений орган управління акціонерним товариством. Уповноваженим вважається той орган, який отримав відповідне право від вищого органу акціонерного товариства — загальних зборів.

Разом з тим, законодавство України встановлює, що рішення про виплату дивідендів може прийматись *лише у випадках, якщо вищим органом акціонерного товариства прийнято рішення про затвердження річних результатів діяльності АТ*. Це означає, що перш ніж виплатити дивіденди необхідно підготувати звіт про результати діяльності товариства. Такий звіт можна розглянути і затвердити заздалегідь — до розгляду питання про призначення дивідендів. Проте в багатьох випадках це питання розглядають на тих самих загальних зборах акціонерів, на яких розглядається питання про виплату дивідендів.

Затвердження порядку розподілу прибутку, терміну і порядку виплати дивідендів, а також затвердження розміру дивідендів належить до **виключної компетенції загальних зборів акціонерів**. Тому після того як уповноважений орган управління підготує свої пропозиції, вони розглядаються на загальних зборах акціонерів. Саме на них акціонери приймають рішення про те, яку частину прибутку спрямувати на виплату дивідендів, коли і в якому порядку їх слід виплатити тощо.

Таке рішення оформлюється протоколом, в якому повинні міститися дані про:

- розмір дивідендів, що припадає на одну акцію;
- дату початку та закінчення виплати дивідендів (у разі виплати дивідендів грошима) або термін початку та закінчення приймання заяв від акціонерів у разі їх згоди на направлення нарахованої кожному з них суми дивідендів на збільшення розміру статутного фонду (у разі виплати дивідендів акціями);
- спосіб виплати дивідендів;
- порядок виплати дивідендів.

Після того як рішення прийнято, виконавчий орган акціонерного товариства зобов'язаний в установлені терміни здійснити виплату дивідендів акціонерам.

Для того, щоб виплатити дивіденди виконавчий орган акціонерного товариства повинен забезпечити складання на дату початку виплати дивідендів:

- реєстру власників іменних акцій — при документарній формі випуску іменних акцій;
- зведеного облікового реєстру рахунків власників цінних паперів — при бездокументарній формі випуску акцій.

У цих реєстрах зазначено, хто і якою кількістю акцій володіє на дату початку виплати дивідендів. На підставі цього визначають суму дивідендів, яку необхідно сплатити тому чи іншому акціонеру.

Складання таких реєстрів полегшує життя не тільки виконавчому органу акціонерного товариства, а й безпосередньо акціонерам. Адже їм не потрібно пред'являти свої акції чи надавати інші докази того, що вони володіють акціями підприємства. Вся необхідна інформація міститься в реєстрах. Тому для отримання дивідендів акціонеру достатньо пред'явити документи, що посвідчують особу.

Інша ситуація з власниками акцій на пред'явника. Зрозуміло, що по них реєстр скласти не можливо. Тому такі особи можуть отримати дивіденди лише за умови пред'явлення акцій (сертифіката акцій) та документів, що посвідчують особу.

5.4.3 Обмеження щодо виплати дивідендів

Відповідно до законодавства України акціонерне товариство не має права оголошувати та виплачувати дивіденди:

- до повної сплати всього статутного капіталу;
- при зменшенні вартості чистих активів акціонерного товариства до розміру, меншого за розмір статутного капіталу і резервного фонду;

- у ході провадження у справах про банкрутство акціонерного товариства;
- в інших випадках, установлених законом.

5.5 Розкриття акціонерним товариством інформації на фондовому ринку

Усі акціонерні товариства (незалежно від способу розміщення акцій) зобов'язані подавати до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку *регулярну інформацію* про себе. Така регулярна інформація буває двох видів: квартальна і річна.

Річна інформація повинна містити такі відомості:

- найменування та місцезнаходження акціонерного товариства, розмір його статутного капіталу;
- орган управління акціонерного товариства, його посадові особи та засновники;
- господарська та фінансова діяльність акціонерного товариства;
- цінні папери товариства (вид, форма випуску, тип, кількість), розміщення та лістинг цінних паперів;
- річна фінансова звітність;
- аудиторський висновок.

Така інформація про акціонерне товариство є відкритою і **підлягає обов'язковому оприлюдненню**. Строк такого оприлюднення — до 30 квітня року, наступного за звітним. Оприлюднення здійснюється шляхом:

- опублікування її в одному з офіційних друкованих видань Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України або Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- розміщення у загальнодоступній інформаційній базі даних Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів.

Пам'ятайте, — акціонерне товариство повинно надати Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку доказ того, що наведена вище вимога законодавства виконана вчасно і в повному обсязі. Для цього зазначеному державному органу необхідно надіслати примірник офіційного друкованого видання, в якому опубліковано річну інформацію про акціонерне товариство.

Квартальна інформація повинна містити такі відомості:

- найменування та місцезнаходження акціонерного товариства, розмір його статутного капіталу;
- орган управління акціонерного товариства, його посадові особи та засновники;
- господарська та фінансова діяльність акціонерного товариства;
- цінні папери акціонерного товариства (вид, форма випуску, тип, кількість);
- квартальна фінансова звітність;
- участь акціонерного товариства у створенні інших підприємств, установ та організацій.

Квартальна інформація складається за підсумками кожного кварталу. Обов'язок здійснювати розкриття квартальної інформації, поширюється на:

- акціонерні товариства, що мають державну частку в обсязі 25 відсотків

і більше акцій у статутному капіталі за станом на перше число звітного кварталу;

- державні (національні) акціонерні товариства;
- підприємства, пакети акцій (частки, паї) яких передано до статутного капіталу державних (національних) акціонерних товариств та/або холдингових компаній, що мають державну частку в обсязі 25 відсотків і більше акцій у статутному капіталі за станом на перше число звітного кварталу.

На відміну від *річної інформації* квартальна не підлягає обов'язковому оприлюдненню в друкованих засобах масової інформації.

Наведені вище переліки є мінімально необхідними. За бажанням, акціонерне товариство може подавати й іншу інформацію про себе та свою діяльність.

Крім річної та квартальної інформації акціонерне товариство зобов'язане розкривати так звану **особливу інформацію** про акціонерне товариство. **Знайте**, — під *особливою* розуміють інформацію про будь-які дії, що можуть вплинути на фінансово-господарський стан акціонерного товариства та призвести до значної зміни вартості його цінних паперів.

До особливої інформації належать відомості про:

- прийняття рішення про розміщення цінних паперів на суму, що перевищує 25 відсотків статутного капіталу;
- прийняття рішення про викуп власних акцій;
- факти лістингу/делістингу цінних паперів на фондовій біржі;
- отримання позики або кредиту на суму, що перевищує 25 відсотків активів акціонерного товариства;
- зміну складу посадових осіб акціонерного товариства;
- зміну власників акцій, яким належить 10 і більше відсотків голосуючих акцій;
- рішення акціонерного товариства про утворення, припинення діяльності його філій, представництв;
- рішення вищого органу акціонерного товариства про зменшення статутного капіталу;
- порушення справи про банкрутство акціонерного товариства, винесення ухвали про його санацію;
- рішення вищого органу акціонерного товариства або суду про припинення або банкрутство акціонерного товариства.

Така інформація є відкритою і підлягає обов'язковому оприлюдненню в той самий спосіб, що й річна інформація. Зокрема, шляхом:

- опублікування її в одному з офіційних друкованих видань Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України або Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- розміщення в загальнодоступній інформаційній базі даних Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів.

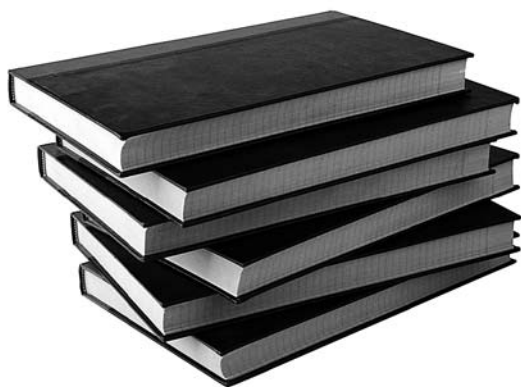
Обов'язок щодо розкриття особливої інформації виникає з дати вчинення будь-якої дії, що може вплинути на фінансово-господарський стан акціонерного товариства та призвести до значної зміни вартості його цінних паперів.

Розкриття особливої інформації здійснюється в такі строки:

- в інформаційному ресурсі Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, поновлюваному в режимі реального часу (далі — стрічка новин) — протягом двох робочих днів з дати вчинення дії, але не пізніше 10.00 години третього робочого дня, після дня вчинення дії;
- в офіційному друкованому виданні — протягом п'яти робочих днів з дати вчинення дії;
- подання до Комісії — протягом десяти робочих днів з дати вчинення дії.

Особлива інформація розкривається у формі повідомлення про виникнення особливої інформації про емітента. Щодо кожного виду особливої інформації складається окреме Повідомлення, шаблони яких визначені в нормативно-правових актах Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Джерела: статті 155, 156, 157, 162 Цивільного кодексу України; статті 38, 39 Закону України «Про господарські товариства» від 19.09.91 № 1576—ХІІ; розділ IV Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 № 3480— IV; Положення про порядок отримання інвесторами доходів від володіння корпоративними правами в акціонерних товариствах, затверджене рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 25.12.2001 № 386; Положення про порядок збільшення (зменшення) розміру статутного капіталу акціонерного товариства, затверджене рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 22.02.2007 № 387; Положення про порядок реєстрації випуску акцій акціонерного товариства при зміні номінальної вартості та кількості акцій без зміни розміру статутного фонду, затверджено рішенням Державної 02.06.2003 № 6516/07.комісії з цінних паперів та фондового ринку від 14.09.2000 № 125; Принципи корпоративного управління, затверджені рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 11.12.2003 № 571; Лист Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 02.09.2002 № 8500/07; Лист Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від

ДОДАТКИ

ДОДАТОК І:
ФОРМА ЗАЯВИ ПРО РЕЄСТРАЦІЮ ВИПУСКУ АКЦІЙ

*Додаток 3
до Положення про порядок реєстрації випуску акцій під час
створення акціонерних товариств*

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку

« ____ » _____ 200_ р. № ____
(дата подання заяви)

ЗАЯВА
про реєстрацію випуску акцій

Найменування та вид акціонерного товариства	
Місцезнаходження, телефон, факс	
Розмір статутного капіталу	
Загальна номінальна вартість акцій, що планується розмістити	
Зазначення кількості та типу акцій, що планується розмістити	
Номінальна вартість акції	
Форма існування акцій	

(посада)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

М. П.

ДОДАТОК II:

ДОДАТОК II: ФОРМА ЗАЯВИ ПРО РЕЄСТРАЦІЮ ЗВІТУ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ЗАКРИТОГО (ПРИВАТНОГО) РОЗМІЩЕННЯ АКЦІЙ

*Додаток 4
до Положення про порядок реєстрації випуску акцій під час
створення акціонерних товариств*

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку

« ____ » _____ 200_ р. № ____
(дата подання заяви)

ЗАЯВА

про реєстрацію звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій

Найменування та вид акціонерного товариства	
Ідентифікаційний код юридичної особи	
Місцезнаходження, телефон, факс	
Розмір статутного капіталу згідно із статутом товариства	
Поточний рахунок, МФО	
Загальна номінальна вартість акцій, що планувалось розмістити	
Кількість та тип акцій, що планувалось розмістити	
Номінальна вартість акції	
Форма існування акцій	
Фактична кількість та тип розміщених акцій	
Загальна номінальна вартість фактично розміщених акцій	

_____ (посада)

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

М. П.

ДОДАТОК III:

ШАБЛОН ЗВІТУ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ РОЗМІЩЕННЯ АКЦІЙ

*Додаток 5
до Положення про порядок реєстрації випуску акцій під час
створення акціонерних товариств*

Звіт про результати розміщення акцій

Найменування та вид акціонерного товариства	
1. Фактична дата початку розміщення акцій	
2. Фактична дата закінчення розміщення акцій	
3. Загальна номінальна вартість фактично розміщених акцій у порівнянні з запланованим обсягом	
4. Кількість та тип розміщених акцій	
5. Загальна сума коштів, одержаних при здійсненні розміщення акцій, у такому розподілі: <ul style="list-style-type: none">• грошові кошти в національній валюті, унесені як плата за акції, із зазначенням кількості акцій• вартісна оцінка майна, цінних паперів та інше, унесених як плата за акції, із зазначенням кількості акцій• іноземна валюта, унесена як плата за акції, із зазначенням кількості акцій	
6. Розподіл коштів на: статутний капітал (у сумі загальної номінальної вартості розміщених акцій)	
додатково вкладений капітал (у сумі перевищення фактичної ціни розміщення акцій над їх номінальною)	

(посада)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

ДОДАТОК IV:
ШАБЛОН ЗАЯВИ ПРО РЕЄСТРАЦІЮ ПРИ ДЕНОМІНАЦІЇ

*Державна комісія з цінних
паперів та фондового ринку*

« ___ » _____ 2000 р.
(дата подання заяви)

№ _____

ЗАЯВА
про реєстрацію випуску акцій

Найменування та вид акціонерного товариства	
Код за ЄДРПОУ	
Місцезнаходження	
Телефон, факс	
Розрахунковий рахунок	
Розмір статутного фонду	
Сумарна номінальна вартість випуску акцій	
Кількість акцій за типами та категоріями	
Номінальна вартість акцій	

М. П.

П. І. Б.

ДОДАТОК V: ФОРМА, ЗА ЯКОЮ РОЗКРИВАЄТЬСЯ ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКУП АКЦІЙ

*Додаток 2
до Положення про розкриття інформації емітентами
цінних паперів*

Відомості про прийняття рішення про викуп власних акцій

N з/п	Дата прийняття рішення	Назва органу, який прийняв рішення про викуп емітентом власних акцій	Кількість акцій, що підлягають викупу (шт.)	Дата реєстрації випуску акцій, що підлягають викупу	Номер свідоцтва про реєстрацію випуску акцій, що підлягають викупу	Найменування органу, що здійснив державну реєстрацію випуску акцій, що підлягають викупу	Частка від розміру статутного капіталу (у відсотках)
1	2	3	4	5	6	7	8

Зміст інформації:

Інформація наводиться у описовій формі з обов'язковим розкриттям таких питань:

- дата прийняття рішення щодо викупу власних акцій та назва уповноваженого органу, який прийняв таке рішення;
- період викупу (дата початку й закінчення викупу) та порядок викупу. Якщо рішення не передбачає періоду, протягом якого здійснюватиметься викуп акцій, про це слід зазначити;
- інформація про мету викупу акцій, порядок визначення ціни акцій, які викупаються, із зазначенням факторів, які враховуються при визначенні ціни акцій, та ступеня їх впливу;
- номінальна та ринкова вартість акцій та прибуток на акцію за річною фінансовою звітністю року, який передував даті прийняття рішення про викуп акцій;
- тип, форма існування і кількість акцій, що підлягають викупу;
- співвідношення (у відсотках) кількості акцій, що підлягають викупу, до статутного капіталу;
- найменування або прізвище, ім'я та по батькові акціонерів, які володіють 10 і більше відсотками акцій за станом до викупу акцій;
- інформація про членів ради товариства та/або виконавчого органу, у яких викупаються акції, із зазначенням кількості акцій, якими вони володіють, та частки у загальній кількості акцій за станом до викупу акцій;
- дата викупу акцій власної емісії, їх тип, кількість, частка від загальної кількості акцій (якщо емітент володіє раніше викупленими акціями власної емісії);
- дата реєстрації, номер свідоцтва про реєстрацію випуску акцій, що підлягають викупу, та найменування органу, що здійснив державну реєстрацію випуску акцій, що підлягають викупу.

Крім обов'язкової інформації, наводиться додаткова інформація, яка необхідна для повного і точного розкриття інформації про дію, виходячи з конкретних умов фінансово-господарської діяльності емітента.

ДОДАТОК VI:

ФОРМА, ЗА ЯКОЮ РОЗКРИВАЄТЬСЯ ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЗМЕНШЕННЯ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ

*Додаток 8
до Положення про розкриття інформації
емітентами цінних паперів*

Відомості про рішення вищого органу емітента про зменшення статутного капіталу

N з/п	Дата прийняття рішення	Розмір статутного капіталу на дату прийняття рішення (тис. грн.)	Сума, на яку зменшується статутний капітал (тис. грн.)	Розмір статутного капіталу після зменшення (тис. грн.)	Спосіб зменшення статутного капіталу
1	2	3	4	5	6

Зміст інформації:

Інформація наводиться у описовій формі з обов'язковим розкриттям таких питань:

- дата прийняття рішення про зменшення статутного капіталу та назва уповноваженого органу емітента, що його прийняв, а також причини, які обумовили прийняття такого рішення;
- інформація про розмір статутного капіталу на дату прийняття рішення про його зменшення, розмір статутного капіталу після зменшення;
- сума, на яку зменшується статутний капітал, та частка (у відсотках), на яку зменшується статутний капітал, спосіб зменшення статутного капіталу;
- кількість голосуючих акцій та їх частка у загальній кількості голосуючих акцій (у відсотках), щодо кожного з членів ради товариства, виконавчого органу, яким належать акції емітента, та акціонерів, які володіють 10 і більше відсотками голосуючих акцій станом до зменшення статутного капіталу.

Крім обов'язкової інформації, наводиться додаткова інформація, яка необхідна для повного і точного розкриття інформації про дію, виходячи з конкретних умов фінансово-господарської діяльності емітента.